

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความ
สมานฉันท์ : ศึกษากรณีตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ผู้ศึกษามุ่งค้นหาคำตอบที่
ต้องการศึกษา 3 ประการ คือ

2.1 บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เป็นเช่นไร
เมื่อพิจารณาจากตำบลนำร่องสมานฉันท์

2.2 ปัจจัยส่งเสริมบทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

2.3 แนวทางที่เหมาะสมของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์
ควรเป็นเช่นไร

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม
การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะลึก และการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อให้ได้คำตอบ
ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัยอย่างครบถ้วน

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์ ครั้งนี้ ประกอบด้วย แกนนำกลุ่ม องค์กรของตำบล
ในวงใต้ จำนวน 19 ตัวอย่าง ดังนี้

1. นายสุรินทร์ แข่งขัน อดีตกำนันตำบลในวงใต้ และนายกองจัดการบริหารส่วนตำบล
ละอุ่นเหนือ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553 และวันที่ 27 มีนาคม 2553

2. นายสุวัฒน์ชัย ณ นคร อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่
15 และ 23 กุมภาพันธ์ 2553

3. นายทองพูล สารพิษ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สัมภาษณ์ เมื่อวันที่
9 มกราคม 2553

4. นายอำนาจ จลาด กำนันตำบลในวงเหนือ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2553

5. นายสมเกียรติ คงโอ ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2553

6. นางพรทิพย์ แข่งขัน ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผสมปุ๋ย หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้
สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553

7. นายจอมกุล สอนจันทร์ ประธานสหกรณ์ชาวสวนกาแฟตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2553

8. นายประเสริฐ ทานคำ ประธานกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้กาแฟ หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2553

9. นางเพียรทอง ลินไชสง ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2553

10. นายชานินทร์ อ้นพรหม ประธานกลุ่มวิสาหกิจชาวสวนทุเรียน หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2553

11. นายวินัย นวลน้อย ประธานกองทุนหมู่บ้าน หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2553

12. นายชาญ ชำนาญ กรรมการป่าชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2553

13. นายณรงค์ หอมเอี่ยม กรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำ หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2553

14. นายอนุวัฒน์ ทิศกระโทก ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2553

15. นางสาวลี แคนตะ กรรมการร้านค้าชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2553

16. นายทิว สัตยวงศ์ ผู้ก่อตั้งร้านค้าชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2553

17. นายสมบูรณ์ สุดไชยเรศ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553

18. นายระพีณ นวลน้อย กำนันตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2553

19. นายสาคร ศรีทองราช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2553

ผู้ศึกษาได้เรียงลำดับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยนำเสนอตามประเด็นการศึกษา ดังนี้

ตอนที่ 1 บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ ได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะในเรื่องของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อดูแลผลประโยชน์ของชุมชน

ในการนำเสนอข้อมูล ผู้ศึกษาได้แยกประเด็นหลัก ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ออกเป็น 6 ประเด็น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ ดังนี้

1. บทบาทในการจัดการความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน
2. บทบาทในการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานเพื่อส่วนรวม
3. บทบาทในการจัดการตลาดผลผลิต
4. บทบาทในการกำหนดวิถีชีวิต
5. บทบาทในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาชุมชน
6. บทบาทในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ตำบลในวงได้ ซึ่งแม้จะเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นต่างเวลา แต่มีการร้อยประสานและเป็นการเคลื่อนทางความคิดขององค์กร และบุคลากรกลุ่มหลัก ๆ ที่มีจุดยืน อุดมการณ์ และการดำเนินงานในทิศทางเดียวกันมาโดยตลอด ต่างก็เพียงประเด็นหลักของการเคลื่อนไหวในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น ชุมชนได้มีความพยายามที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาในวิถีทางของการสมานฉันท์ สร้างฐานการเป็นชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นแกนในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ของตนเอง ควบคู่กับการประสานความร่วมมือการทำงานกับภาคส่วนต่าง ๆ นำรูปธรรมจากการทำงานร่วมกันสู่การแก้ไขปัญหา สู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ทั้งในระดับชุมชน และสังคมโดยรวม

1. บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการจัดการความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน

ย้อนกลับไปราว 30 ปีก่อน บนผืนป่ารกทึบที่ถูกโอบล้อมด้วยเทือกเขารอยต่อระหว่างจังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง ได้กลายเป็นความหวัง และความฝันของคนกลุ่มหนึ่ง ที่ตัดสินใจอพยพหนีจากความเร้นแค้นของบ้านเกิด เข้ามาห้กร้างว่างพงก่อตั้งเป็นชุมชนขึ้น ผืนดินในเขตรอยต่อในบริเวณอุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว ค่อยๆ กลายสภาพเป็นที่ทำกินของชุมชนขนาดเล็กที่ถูกโอบล้อมอยู่ในอ้อมกอดของขุนเขากลายเป็นที่มาของชื่อตำบล “ในวง” โดยแยกออกเป็น “ตำบลในวงเหนือ” และ “ตำบลในวงใต้”

ตำบลในวงใต้ มีสมญาว่า "ตำบลในหุบเขา" ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของ อำเภอ ละอุ่น จังหวัดระนอง ห่างจากตัวจังหวัดระนองไปทางถนนสายหาดส้มแป้น - บางพระใต้ ระยะทาง 60 กิโลเมตร หรือถนนเพชรเกษม - ละอุ่น แยกกิโลเมตรที่ 30 ระยะทาง 71 กิโลเมตร มีเนื้อที่ ประมาณ 748.546 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง จากสภาพดังกล่าว ทำให้พื้นที่ป่า ยังคงอุดมสมบูรณ์ จึงยังเป็นผลให้สภาพอากาศมีความชื้นสูง ฝนตกชุก อุณหภูมิลดลงเย็นสบาย หมอกปกคลุมภูเขาทำให้ดูคล้ายทะเลหมอก

ในระยะแรก ๆ มีการทำสวนกาแฟ ทำนา ปลูกพืชผักไว้กินเอง จิตใจของคนในชุมชนดีงามมาก รถติดหล่มสามารถข้ามกันได้ด้วยแรงคนและความสามัคคี "ตาหิม พรหมรัตน์" เป็นผู้บุกเบิกรุ่นแรก ๆ มีนิสัยชอบช่วยเหลือดูแลทุกข์สุขของคนที่ได้เดินทางเข้ามาอยู่ใหม่ มักจะเดินทางไปถามข่าวอยู่เป็นประจำ ปัจจุบันบวชเป็นพระสงฆ์

ส่วนใหญ่ผู้บุกเบิกจะจับจองที่ดินไว้จำนวนมาก แล้วแบ่งปันกันในบรรดาพรรคพวก เพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง ชาวอีสานระยะแรกมารับจ้างเป็นแรงงานเก็บเมล็ดกาแฟ เมื่ออยู่ทำงานด้วยกันนานวัน เกิดชอบนิสัยใจคอกันเจ้าของสวนหรือนายจ้างจะแบ่งที่ดินให้ทำกิน ต่อมาก็ชักชวนญาติพี่น้องจากภาคอีสานมาทำสวน ปัจจุบันชาวอีสานมีมากกว่าชาวไทย หลังจากบ้านบุรีรัมย์ หมู่ที่ 1 และบ้านทับเหนือ หมู่ที่ 3 ถูกตั้งขึ้นเพื่อรำลึกถึงถิ่นเกิด เนินดินแดงของชุมชนหมู่ที่ 2 จึงถูกเปลี่ยนชื่อเรียกเป็น 'เนินทอง' เพื่อ 'เอาเคล็ด' ให้ดำเนินชีวิตราบรื่น ทำมาหากินรุ่งเรือง และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของหมู่บ้านลูกผสมอีสาน-ได้ในที่สุด

นายสุวัฒน์ ฌ นคร อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ ให้สัมภาษณ์ว่า (เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2553) ได้อพยพเข้ามาอยู่เมื่อปี พ.ศ. 2527 เนื่องจากมาจากหลายฝ่าย/กลุ่มมาจากหลายพื้นที่เข้ามาจับจองที่ดินสาธารณะในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติ น้ำตกหงาว ทำให้เกิดการทับซ้อนกันบ้าง เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นป่า ภูเขา ทำให้แนวเขตแดนไม่ชัดเจน เกิดการแย่งชิงกัน ตัวอย่างเช่น กลุ่มคนที่มาจากอำเภอขนอม จังหวัด นครศรีธรรมราช แย่งที่ดินทำกินหรือขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดินกับกลุ่มคนที่มาจากตำบลเขาค่าย อำเภอสวี จังหวัดชุมพร จึงมีการเจรจาพูดคุยกันระหว่างผู้นำกลุ่ม หากคุยกันแล้วยังไม่ลงตัวหรือยังไม่เป็นที่พอใจกัน ก็ต้องอาศัยผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้นำตามธรรมชาติ ที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพนับถือ เกรงอกเกรงใจ มาช่วยพูดคุย สืบสาวกันว่าใครเข้ามาจับจองที่ดินก่อน-หลัง หาข้อตกลงแล้วก็จัดสรร แบ่งปันกันตามความเหมาะสม และพึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ในระยะแรกจะห้ามซื้อ ห้ามขาย และห้ามจับจองที่ดินเกินครอบครัวละ 20 ไร่ ต่อมาเริ่มมีการเปลี่ยนมือกันโดยการซื้อ-ขายกันบ้าง

ระยะแรกเมื่อมีปัญหาเรื่องแคน (แนวเขต) ภาคประชาชน ได้แก่ นายบำรุง อินแสน นายคล่อง สมสุข นายประยูร สิทธิชัย และนายอินทร์จันทร์ จะทำหน้าที่ไปช่วยเจรจา พูดคุย ไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ต่อมาเมื่อมีปัญหามากขึ้น ๆ เกินกำลังของแกนนำหมู่บ้านเพียง 3 – 4 คน จึงได้นัดประชุม ที่ถ้ำผาพิง หมู่ที่ 2 ตำบลในวงเหนือ (ในปัจจุบัน) เพื่อปรึกษาหารือกันว่าจะทำอย่างไรเมื่อชาวบ้านมีปัญหาขัดแย้งกันในเรื่องแคน/แนวเขตที่ดิน โดยที่ไม่ต้องรอให้แกนนำหมู่บ้านเพียง 4 – 5 คน ไปช่วยเจรจาแก้ไขปัญหาให้ และเพื่อป้องกันการขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต จึงได้มีการแบ่งกลุ่มบ้าน/โชน ออกเป็น 10 กลุ่ม/โชน ดังนี้

1. กลุ่มวงน้อย	2. กลุ่มคอกช้าง
3.กลุ่มหมอลำ	4.กลุ่มสุรินทร์
5.กลุ่มคลองใหญ่	6.กลุ่มผาพิง
7.กลุ่มเนินทอง	8.กลุ่มทับเหนือ
9.กลุ่มบุรีรัมย์	10.กลุ่มคลองจำปา

มีหัวหน้ากลุ่มบ้าน/ หัวหน้าโชน จะทำหน้าที่ประสานงาน ไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้ง เป็นการจัดกระบวนการกลุ่มให้ชาวบ้านได้มาทำงานร่วมกัน มีตัวแทนมาช่วยกันดูแลและบริหารจัดการความขัดแย้ง ซึ่งการที่ชุมชนได้ร่วมกันทำงาน ทำให้เกิดการจัดระบบร่วมกันไม่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน สามารถสร้างกติการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งหลักเกณฑ์เหล่านี้ช่วยให้ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งในการจัดสรรแบ่งปันที่ดินทำกิน และเป็นหลักเกณฑ์ของการช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นสำคัญ (อำนาจ ฉลาด, สัมภาษณ์ 2553)

หากผู้ใดหรือกลุ่มใดไม่รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มอื่น ๆ หรือเสียงส่วนใหญ่ และไม่ยอมรับมติของคนส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ไม่ได้ ตัวอย่าง กลุ่มคนที่มาจากตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร จะเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณนี้ แต่ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มอื่น ๆ ประกอบกับจำนวนคนน้อย จึงอยู่ในพื้นที่ไม่ได้ต้องอพยพไปอยู่ที่อื่น (นายสุรินทร์ แข่งขัน, สัมภาษณ์ 2553)

การจัดการความขัดแย้งเรื่องที่ดิน โดยการไกล่เกลี่ย เป็นการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่ 3 ซึ่งเป็นคนกลางเป็นผู้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือ/เสนอแนวทาง และหาทางออกให้แก่คู่พิพาททั้งสอง ต่างฝ่ายต่างยอมรับและพึงพอใจ และหากคู่พิพาทเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอก็จะนำไปสู่การยุติคดีด้วยวิธีการประนีประนอมยอมความ

ตำบลในวงใต้จะมีวิธีการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ชุมชนเป็นฐานมากกว่าการใช้ระบบการจัดการของรัฐในการแก้ไขปัญหาจะนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยใช้หลักความเอื้ออาทรและความสมานฉันท์ของชุมชนเป็นหลัก การปรับปรุง แก้ไข และป้องกันความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์การรับฟังความเห็นจากทุกฝ่าย และหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน ตำบลในทุกกรณี รวมทั้งฟื้นฟูระเบียบสังคม และบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

กล่าวโดยสรุป จากความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน การเมืองภาคประชาชนได้แสดงบทบาทอย่างเด่นชัดในการเข้าไปช่วยเจรจา พุดคุย โกล่เกลี่ย ประนีประนอม ทำให้ชุมชนได้ร่วมกันทำงาน จัดระบบ และสร้างกติกาก่ออยู่ร่วมกันในชุมชน นำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยใช้หลักความเอื้ออาทร และความสมานฉันท์ของชุมชนเป็นหลัก เป็นการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ การเมืองภาคประชาชนจึงเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดความรู้จัก สามัคคี ความกลมเกลียวของคนในชุมชน นำความหลากหลายทางความเห็นและความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปเป็นฐานพลังของชุมชน เพื่อความสมานฉันท์ของชุมชน

2. บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

จากการสัมภาษณ์ นายสุรินทร์ แข่งขัน อดีตกำนันตำบลในวงใต้ และอดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลละอุ่นเหนือ (เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2553) สรุปได้ว่า

เมื่อปี พ.ศ. 2526 เริ่มมีราษฎรกลุ่มแรกเข้ามาจับจองพื้นที่ป่าดงดิบแห่งนี้และดำเนินการหักล้างฉางพง จับจองเป็นเจ้าของพื้นที่ เพื่อประกอบอาชีพทำสวนกาแฟ พื้นที่ตั้งของหมู่บ้าน/ตำบลเมื่อแรกก่อตั้งครั้งแรกเป็นพื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติ น้ำตกหงาว โดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน/ตำบลแห่งนี้ ส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอคอนสาร อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช

การเดินทางสู่ชุมชนในวง ในช่วงแรกใช้วิธีการเดินเท้าอย่างเดียว ซึ่งมี 2 เส้นทาง เส้นทางแรกเริ่มจากหมู่บ้านถ้ำตาทอง ตำบลเข้าค่าย อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ส่วนเส้นทางที่ 2 เริ่มจากบ้านปากแพรก ตำบลละอุ่นเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ซึ่งการเดินทางจากบ้านปากแพรกจะสะดวกกว่า เพราะมีถนนลำเลียงไม้ซุง (ไม้สัมปทาน) เป็นเส้นทางเดิน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2526 การคมนาคมจะไม่สะดวก ไม่มีถนน ไม่มีรถ อาศัยการเดินทางเท้าอย่างเดียว เจ็บป่วยก็ห้าม ชาวบ้านต้องช่วยกันแบกสัมภาระลัดเลาะมาตามแนวภูเขา เดินกันเป็นวันๆ ใครทนไม่ได้ก็ถอย อพยพไปอยู่ที่อื่น เส้นทางคมนาคมที่ชาวบ้านตำบลในวงได้ใช้ในการเดินทาง ได้แก่ เส้นทางจากบ้านในเหมือง – ในวงใต้ เส้นทางจากตำบลเขาค่าย – ในวงใต้ และเส้นทางจากอำเภอละอุ่น – ในวงใต้ เป็นเส้นทางเดินเท้า ส่วนสินค้าจะจ้างคนแบก เมื่อมีผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมาก ปัญหาการคมนาคมก็จะมีมากขึ้น กว่าจะได้เส้นทางถนนในปัจจุบัน ลองผิดลองถูกกันหลายครั้ง (พรทิพย์ แข่งขัน, สัมภาษณ์ 2553)

ปี พ.ศ. 2529 ภาครัฐประชาชนเริ่มมีบทบาทในการพัฒนาเส้นทางคมนาคม จากเส้นทางลำเลียงไม้สัมปทาน ซึ่งสภาพเดิมเป็นถนนดินและลาดชัน มีการนำเอาหินขุมาถมรองเป็นแนวร่องล้อรถยนต์ ทำให้รถยนต์สามารถวิ่งผ่านสัญจรไปมาระหว่างชุมชนในวงกับอำเภอละอุ่นได้สะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีผู้คนต่างถิ่นอพยพเข้ามาอยู่อาศัยทำมาหากินมากยิ่งขึ้น ได้มีการแบ่งกลุ่มบ้าน/โชน ออกเป็น 10 กลุ่มบ้าน/โชน เพื่อความสะดวกในการดูแลความปลอดภัยและพัฒนาภาคประชาชนในขณะนั้นได้มีการประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอำเภอละอุ่น เพื่อขอแยกหมู่บ้านจากบ้านปากแพรก หมู่ที่ 5 ตำบลละอุ่นเหนือ (ระพีณ นวลน้อย, สัมภาษณ์ 2553)

ปี 2530 กาแฟเริ่มให้ผลผลิตออกสู่ตลาด และเป็นช่วงจังหวะที่ผลผลิตกาแฟมีราคาดี กลุ่มคนที่ทำสวนกาแฟจึงได้ติดต่อจ้างแรงงานมาจากภาคอีสานมาเก็บกาแฟ จนกระทั่งต่อมาชาวอีสานที่มารับจ้างเก็บกาแฟได้อพยพมาจับจองพื้นที่ทำสวนกาแฟด้วย จึงทำให้กลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล มีพื้นที่เดิมมาทั้งจากภาคใต้และภาคอีสานจนกระทั่งปัจจุบัน

ภาคประชาชนเริ่มมีการพึ่งพาตนเองอย่างมีศักยภาพยิ่งขึ้น โดยมีการประชุมราษฎรที่เกี่ยวเนื่องผลผลิตกาแฟได้แล้ว มีการพูดคุย ปรึกษาหารือกัน และมติเห็นชอบให้มีการตั้งด่านเก็บค่าผ่านทางจากชาวสวนที่ขนส่งผลผลิตกาแฟเป็นรายกระสอบ แล้วให้นำเงินที่ได้ไปจ้างรถแทรกเตอร์มาปรับปรุงถนนให้การเดินทางสัญจรไปมา มีความสะดวกยิ่งขึ้น ปี พ.ศ. 2530 เป็นปีที่เริ่มมีการนำรถยนต์กระบะบรรทุก เข้ามาขนส่งผลผลิตกาแฟออกสู่ตลาด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยใช้เส้นทางผ่านอำเภอละอุ่น

ปี พ.ศ. 2532 เริ่มมีการตัดถนนออกสู่ตำบลเขาค่าย อำเภอสวี จังหวัดชุมพร ทำให้การเดินทางไม่ต้องผ่านอำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง การเดินทางจะรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีผู้คนหลังไหลเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่เป็นจำนวนมาก

บทบาทของการเมืองภาคประชาชนในขณะนั้นอยู่ในรูปของ “การชักชวน” หรือ “การดึงประชาชนเข้ามาร่วมทำงาน” คือเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อหาทางแก้ไข โดยการรวมกลุ่มพูดคุย สำรวจเส้นทางเบื้องต้น ประมาณปี 2527 -2529 ใช้วิธีการเอาแรง หรือขอแรงงาน คราวเรือนละ 1 คน มาช่วยขุดยกร่องเป็นทางเดิน นายบำรุง อินแสน ได้เสนอให้มีการบริจาคเงินจ้างรถขุดเพื่อสร้างเส้นทาง ตามศรัทธาไม่บังคับ ต่อมาเมื่อค่าที่รับซื้อผลผลิตทางการเกษตร แลวตลาดในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ได้ร่วมบริจาคด้วยอีกหลายราย ได้พัฒนาจากทางเดิน กลายเป็นถนนดินในที่สุด จากนั้นแต่ละกลุ่มบ้านยังได้ส่งตัวแทนวันละ 1 คน เพื่อรับผิดชอบ ตั้งด่านเก็บเงินค่าผ่านทางสำหรับนำไปจ่ายให้เจ้าของรถขุดโดยตรง จนทางเดินกลายเป็นถนนดิน อีกหลายเส้นทาง รถเริ่มวิ่งได้สะดวกขึ้น

กิจกรรมที่คนในชุมชนรับผิดชอบร่วมกันทำเอง เช่น การจัดเวรมาทำงานปรับพื้นที่ การร่วมเก็บค่าผ่านทาง เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนมาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการร่วมกันทำ เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วม มีการจัดการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นร่วมกัน ได้เรียนรู้ และรู้จักกันมากขึ้น

เพื่อให้มีเงินทุนในการปรับปรุงและก่อสร้างถนนอย่างต่อเนื่อง จึงได้เก็บค่าผ่านทางต่อไปอีกระยะหนึ่ง ต่อมานายสมพงษ์ ทวิขศรี นายอำเภอละอุ่น ได้เข้ามาร่วมประชุมกับชาวบ้าน เห็นความจริงจัง จริงใจของชาวบ้าน นายอำเภอจึงได้ไปติดต่อรถมาปรับถนนให้ก่อน นอกจากนั้นยังส่ง อส. มาช่วยงานอีกวันละ 2 คน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 สามารถก่อสร้างถนนไปเชื่อมต่อกับตำบลเขาค่าย อำเภอสวี จังหวัดชุมพรได้สำเร็จ นอกจากนั้นยังได้ทำเส้นทางสัญจรไปมาภายในชุมชนผ่านทั้ง 10 กลุ่ม/โชน ได้สำเร็จโดยไม่ได้ใช้งบประมาณของทางราชการเลย

ปี พ.ศ. 2539 ทางราชการได้ทำการสำรวจเส้นทาง (เพื่อก่อสร้างทางหลวงจังหวัด หมายเลข 4096 สายปากแพรก-ทุ่งตะโก) เพื่อตัดถนนจากบ้านเขาค่าย – บ้านปากแพรก หมู่ที่ 5 ตำบลละอุ่นเหนือ เป็นถนนด้านความมั่นคง ผ่านเขตน้ำเขียวซึ่งเป็นป่าคอนข้างอุดมสมบูรณ์ ตัวแทนจากกลุ่มบ้านทั้ง 10 กลุ่ม/โชน ได้รวมตัวกันไปขอพบผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง หัวหน้าทางหลวง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตอำเภอละอุ่น และนายอำเภอละอุ่น โดยมีรายชื่อชาวบ้านในชุมชนแนบไปด้วย เพื่อเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงจากผ่านเขตน้ำเขียว เป็นให้ผ่านชุมชนในวง

เมื่อพรรคประชาธิปัตย์มาเปิดเวทีหาเสียงที่จังหวัดระนอง ภาคประชาชนในวงใต้ได้มอบหมายให้ นายลำควน อยู่ยง นายอำนวยการ นายสุรินทร์ แข่งขัน นายไพรัตน์ บุญเรือง และนายรัชชัย กล้าสัตย์ แกนนำหมู่บ้าน ขึ้นเวทีหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ เพื่อพูดคุยนำเสนอถึงความยากลำบากของคนในวงใต้ ในเรื่องเส้นทางสัญจรไปมา พร้อมทั้งได้ยื่นเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ให้แกนนำของพรรคประชาธิปัตย์เพื่อนำไปหาทางช่วยเหลือต่อไป นอกจากนั้นแกนนำภาคประชาชนในวงใต้ยังได้เดินทางไปร่วมประชุมในอีกหลายเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลและปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน รวมทั้งส่งเอกสาร หลักฐาน พร้อมภาพถ่ายให้เลขาธิการมนตรี นักข่าว และบุคคลสำคัญ ๆ

ต่อมาอีกประมาณ 3 เดือน ชาวบ้านจึงได้รับทราบว่ามี การเปลี่ยนแปลงเส้นทางก่อสร้างถนนสายดังกล่าวโดยให้ผ่านตำบลในวงใต้ ซึ่งกระบวนการที่คนในชุมชนมาทำงานร่วมกันทำให้เกิดการร่วมกันทำ เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วม มีการจัดแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นร่วมกัน ได้เรียนรู้ และรู้จักกันมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อส่วนรวม มีการจัดการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นร่วมกัน โดยการรวมกลุ่มพูดคุย ทำงานร่วมกัน เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ได้เรียนรู้และรู้จักกันมากขึ้น มีการพึ่งพาตนเองอย่างมีศักยภาพ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สันติวิธีความสมานฉันท์ในกระบวนการทำงาน เพื่อสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ในชุมชน นับว่าการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานเพื่อส่วนรวม จึงมีผลต่อการแสดงบทบาทของการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ เพราะแนวทางสร้างความสมานฉันท์ต้องสร้างความร่วมมือในชุมชน

1.3 บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการจัดการตลาดผลผลิต

ที่ดินที่มีอยู่ของคนตำบลในวงใต้จะถูกใช้สอยอย่างเต็มที่ ไร่กาแฟ สวนทุเรียน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตลอดจนผลไม้ชนิดต่างๆเท่าที่จะหาได้จึงมีให้เห็นอยู่ทั่วไป ดังที่ผู้นำคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “ชาวบ้านได้บทเรียนมาจากที่ต่าง ๆ ทำให้ลักษณะการทำสวนส่วนใหญ่ มักจะต้องมีอะไรแซม ที่นอกจากจะสร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นภายในที่ดินของตนเองแล้ว “ตัวสำรอง” เหล่านี้ยัง “กันเหนียว” ได้อีกทาง เพื่อดูแลให้ผลผลิตตกต่ำ หรือโดนมรสุมราคา” โดยทั่วไปก็ปลูกกาแฟ โรบัสตา ทำสวนยางพารา ปลูกหม่อน แล้วก็มีพวกทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด ถั่วพยอม ผสมกันอยู่ด้วย คือ ถ้าช่วงไหนกาแฟ หรือยางพาราราคาตกต่ำ เราก็ยังมีพืชชนิดอื่นๆ เข้ามาชดเชยรายได้ที่ขาดไปอีกทาง

1) กาแฟ

ประเทศไทยปลูกกาแฟโรบัสต้า ได้เฉพาะในภาคใต้ ปลูกมากที่สุดบริเวณ ตำบลเขาต่าย และเขาทะลุ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร นอกจากนี้ก็มีปลูกที่จังหวัดระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ และพังงา

ชาวสวนกาแฟในจังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง ได้รวมตัวกันตั้งสมาคมชาวสวนกาแฟ เพื่อดูแลและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ตลอดจนช่วยเหลือสมาชิกเมื่อราคากาแฟตกต่ำ โดยการรวบรวมผลผลิตกาแฟจากสมาชิกขายให้โรงงานโดยตรงทำให้สมาชิกขายผลผลิตกาแฟได้ราคาสูงกว่าราคาท้องตลาด นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงคุณภาพเมล็ดกาแฟและผลผลิตกาแฟที่ปลอดสารพิษตกค้าง และทำการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเมล็ดกาแฟอีกด้วย รวมทั้งได้ให้บริการเชิงธุรกิจ ได้แก่ บริการอบกาแฟ สีกาแฟ คัดแยกเมล็ดกาแฟ อีกทั้งยังได้มีการจัดซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคมาจำหน่ายให้กับสมาชิกและเกษตรกรทั่วไปในราคาถูก ในส่วนของตำบลในวงใต้ได้ส่งตัวแทน คือนายลำดวน อยู่ยง ไปเป็นผู้ประสานงานกับสมาคมชาวสวนกาแฟสมาคมฯ จะเก็บเงินจากสมาชิก จากผลผลิตกาแฟในอัตรา กิโลกรัมละ 5 บาท เพื่อสมทบเข้าเป็นกองทุนสวัสดิการ สมาคมได้จัดซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างอาคารสำนักงานที่บ้านเขาปีบ ตำบลเขาทะลุ อำเภอสวี จังหวัดชุมพร สมาคมฯ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกทั้งหมดจะมีบทบาทในการรวบรวมและนำเมล็ดกาแฟไปเสนอขายให้แก่พ่อค้า หรือบริษัท ต่อมาสมาคมฯ ได้มีการร่วมลงทุนทำกิจกรรม เช่น โรงคั่วกาแฟ โรงอบ โดยขณะนี้ได้รับ อย. จากคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข เรียบร้อยแล้ว ได้ทดลองผลผลิตกาแฟสำเร็จรูป และพัฒนามาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันดีในตราสินค้า “กาแฟเขาทะลุ”

เมื่อฤดูการผลิต ปี 2542/2543 ราคาเมล็ดกาแฟตกต่ำ สมาชิกจึงได้เข้าร่วมโครงการรับจํานํากาแฟตามมติคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) และโครงการแทรกแซงตลาดเมล็ดกาแฟตามนโยบายของรัฐบาล ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม 2543 เป็นต้น

เนื่องจากสมาคมชาวสวนกาแฟเป็นองค์กรขนาดใหญ่ และตั้งอยู่ในเขตจังหวัดชุมพร แกนนำชุมชนในวงบางคนเริ่มพูดคุยกับชาวสวนกาแฟตามสภาพกาแฟบ้าง วนน้ำร้อน น้ำชาบ้าง จนเริ่มมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน จึงได้นัดประชุมสมาชิกแต่ละหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยปรึกษาหารือเพื่อหาข้อตกลง มีมติเห็นชอบให้รวมตัวกันตั้ง “กลุ่มสหกรณ์ชาวสวนกาแฟในวง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นตัวแทนในการต่อรองราคากาแฟกับพ่อค้าคนกลางและช่วยเหลือสมาชิกในเรื่องราคากาแฟ และประสานงานด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิก (สาคร ศรีทองราช, สัมภาษณ์ 2553)

ตำบลในวงใต้เป็นแหล่งผลิตกาแฟที่สำคัญ มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 6,611 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 171.5 กก./ไร่ การรวมกลุ่มกันขายเมล็ดกาแฟ จะเริ่มจากการสำรวจผลผลิตกาแฟว่าแต่ละครัวเรือนมีจำนวนเท่าใด แล้วก็พูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการในกลุ่มย่อย แล้วจึงนำเข้าที่ประชุมใหญ่หมู่บ้าน/ตำบลเพื่อรวมกันขาย จากนั้นสหกรณ์ฯ จะเป็นผู้นัดหมายให้พ่อค้ามาประมูลราคาในชุมชน ในระยะแรก ๆ จะมีพ่อค้าหลายรายเข้ามาประมูลราคาแข่งขันกัน ต่อมาพ่อค้าก็เริ่มจะพูดคุยและตกลงกันก่อนเข้ามาประมูลราคาเพื่อจะไม่ต้องแย่งกราดราคาตัวเอง จะอย่างไรก็ตามการรวมกันขายก็ยังขายได้ราคาสูงกว่าต่างคนต่างขาย เช่น ถ้าต่างคนต่างขายจะได้ราคาประมาณ กิโลกรัมละ 38 บาท แต่ถ้ารวมกันขายจะได้ราคาประมาณ กิโลกรัมละ 42 – 45 บาท (อนุวัฒน์ ทิศกระโทก, สัมภาษณ์ 2553)

2) ลองกอง

ลองกองเป็นไม้ผลเศรษฐกิจของตำบลในวงใต้ มีพื้นที่ปลูกประมาณ 865 ไร่ ลองกองตำบลในวงใต้ส่วนใหญ่เพิ่งเริ่มให้ผลผลิต สำหรับเรื่องการตลาดจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อผลผลิตถึงในพื้นที่ บางครั้งเกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายยังตลาดอำเภอใกล้เคียง หรือแหล่งรวบรวมผลผลิตราคาลองกองจะเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาด ราคาในช่วงต้นฤดูจะสูง และค่อย ๆ ลดลงเมื่อผลผลิตออกสู่ตลาดมาก แต่ปลายฤดูราคาก็ไม่สูง การกำหนดราคาซื้อขายลองกอง พ่อค้าจะกำหนดราคาโดยใช้ราคาในตลาดปลายทางเป็นเกณฑ์ หรือราคาซื้อขายในตลาดกลางในพื้นที่/ท้องถิ่น และตลาดกรุงเทพฯ เป็นเกณฑ์ในการซื้อขายผลผลิต ซึ่งต้องคำนึงถึงปริมาณผลผลิตที่เข้าสู่ตลาด ความต้องการของตลาด ซึ่งพ่อค้ารวบรวม พ่อค้าเร่ พ่อค้าริมทาง จะรับซื้อผลผลิตที่ตลาดต้นทางแล้วบวกกำไรเพิ่มขึ้น การกำหนดราคาซื้อขายส่วนใหญ่ พ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดโดยใช้ราคาตลาดเป็นหลัก ราคาจะต่ำกว่าตลาดเล็กน้อย เกษตรกรส่วนมากไม่สามารถต่อรองราคาได้

เนื่องจาก บางปีราคาลองกองต่ำมากไม่คุ้มทุนชาวสวนบางคนปล่อยให้ร่วงทิ้งเป็นปุยอยู่ใต้ต้นโดยไม่เก็บไปขายเนื่องจากราคาขายไม่พอจ่ายเป็นค่าจ้างให้คนงานเก็บลองกอง ผู้นำตามธรรมชาติ ชาวสวนลองกอง ได้ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรที่ไม่ต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลาง จึงได้รวมตัวประชุมกัน มีการเสนอให้สำรวจราคาลองกองในต่างจังหวัด จากนั้นได้ติดต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอละอูนให้ช่วยประสานงาน และมอบหมายให้ นายสุรินทร์ แข่งขัน ไปประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง เพื่อขอรับการสนับสนุนรถบรรทุกลองกองในการเดินทาง ตะกร้าบรรจุผลไม้ รวมทั้งช่วยประสานงานแจ้งไปยังองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดต่าง ๆ ให้ช่วยประชาสัมพันธ์ จัดเตรียมสถานที่ และอำนวยความสะดวกในการนำลองกองลองกองไปขายให้ผู้บริโภคโดยตรง ในส่วนของชาวสวนก็ได้สอบถามความสมัครใจว่าจะมีผู้ใดไปขายลองกองด้วยตัวเองบ้าง มีผลผลิตลองกองจำนวนเท่าใด จากนั้นก็ช่วยกันคัดเลือกและจัดเกรดลองกองเพื่อกำหนดราคาขาย (เพ็ชรทอง ลิ้นไทรสง, สัมภาษณ์ 2553)

การรวมกลุ่มกันขายจะสร้างพลังการขาย เป็นแหล่งรวบรวมผลผลิต และลดค่าขนส่งของเกษตรกรรายย่อย การที่ผู้ประสบปัญหาได้มาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรู้จักมักคุ้นกันมากขึ้นมีพื้นที่ให้ได้ใช้ความสามารถมาแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จนทำให้แกนนำกลุ่ม/กิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงต้น ปัจจุบันกลายเป็นผู้นำที่มีประสบการณ์ สามารถร่วมกันฟื้นฟูชุมชน เป็นการช่วยในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ทำให้ผู้ประสบปัญหาสามารถฟื้นตัวขึ้นในระยะเวลาอันรวดเร็ว เป็นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์จากการทำงานร่วมกัน

3) มังคุด

มังคุด เป็นผลไม้อีกชนิดหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนในวงได้ ซึ่งผลผลิตมังคุดจะออกสู่ตลาดประมาณเดือน กรกฎาคม-กันยายน ของทุกปี มังคุดเป็นผลไม้ที่นับว่าเป็นราชินีแห่งผลไม้ ตำบลในวงได้มีผลผลิตมังคุดที่ออกสู่การจำหน่ายปีละหลายร้อยตัน เนื่องจากมังคุดเป็นผลไม้ที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน และการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้น้อยกว่าผลไม้ชนิดอื่นๆ เมื่อมีผลผลิตออกสู่ตลาดจึงถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลางด้วยเหตุผลหลายประการ

นายสุวัฒน์ชัย ณ นคร ให้สัมภาษณ์ว่า (สัมภาษณ์ 24 กุมภาพันธ์ 2553) เมื่อปี 2548 สำนักงานเกษตรอำเภอละอุ่น โดย นายชูศักดิ์ นนทแก้ว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ส่งเสริมการผลิตมังคุดให้มีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามโครงการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย และได้มาตรฐาน (GAP) โดยจัดเวทีประชาคมผู้ปลูกมังคุด เพื่อให้ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้เป็นที่ต้องการของตลาด และมีความปลอดภัยได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค แต่จากการจัดเวทีพบปะพูดคุยกันบ่อยครั้ง ทำให้ผู้ปลูกมังคุดได้ร่วมกันวิเคราะห์เส้นทางการตลาดของมังคุด พบว่า การที่จะทำให้ผลผลิตมังคุดขายได้ราคาดีนั้น นอกจากผลผลิตจะต้องมีคุณภาพ มีความปลอดภัยจากสารพิษแล้ว กระบวนการตลาด ยังเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้มังคุดมีราคาดี ผู้ปลูกมังคุดที่เข้าร่วมเวที จำนวน 56 ครัวเรือน จึงมีมติร่วมกันให้จัดตั้ง “กลุ่มมังคุดบ้านในวง” ขึ้น (รวม 2 ตำบล คือตำบลในวงเหนือและตำบลในวงใต้) เพื่อดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ปี 2549 กลุ่มมังคุดบ้านโนง ได้เปิดรับสมัครสมาชิกผู้ปลูกมังคุดตำบลโนงใต้ เพื่อจัดทำทะเบียนสมาชิก ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นที่ปลูกมังคุดหรือมีครัวเรือนตั้งอยู่ในเขตตำบลโนงเหนือและโนงใต้ เริ่มแรกมีสมาชิก 56 ครัวเรือน ปัจจุบันมีสมาชิก 97 ครัวเรือน

ดำเนินการกำหนดกติกากลุ่มฯ คัดเลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มมังคุดบ้านโนง จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายส่งเสริมการผลิต และกรรมการส่งเสริมการตลาด ปัจจุบัน มีนายสัมฤทธิ์ เข้มสม เป็นประธาน

จัดประชุมคณะกรรมการบริหารกลุ่มฯ เพื่อปรึกษาหารือและวางแผนดำเนินงานกันเป็นประจำสม่ำเสมอ โดยกลุ่มฯ มีเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ การพัฒนามังคุดให้มีคุณภาพ และการจัดการกลไกการตลาดเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

ด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิต กลุ่มฯ จะประสานหน่วยงานที่มีความรู้ทางด้านวิชาการ และสมาชิกกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ ฝึกอบรมสมาชิก เพื่อเพิ่มทักษะการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้มีความปลอดภัยจากสารพิษ และมีคุณภาพตามความต้องการของตลาด รวมทั้งจัดเวทีให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างสม่ำเสมอ จัดทำแปลงสาธิตหรือแปลงตัวอย่างเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่สมาชิก

ด้านการจัดการกลไกการตลาด กรรมการกลุ่มฯ ได้ร่วมกันศึกษากระบวนการตลาดมังคุด โดยการศึกษาดูงานตลาดมังคุด ตำบลลำเลียง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง และตลาดผลไม้กะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง หลังจากการศึกษาดูงานในครั้งนั้น กรรมการกลุ่มฯ จึงได้ร่วมกันกำหนดแผนการรวบรวมผลผลิตมังคุด เพื่อร่วมกันขาย สร้างอำนาจต่อรองราคา กับพ่อค้าคนกลาง

กระบวนการบริหารจัดการตลาด

1. สมาชิกกลุ่มฯ จะนำผลผลิตมังคุดมารวมกันที่ศาลาหมู่บ้านทับเหนือหมู่ที่ 3 ตำบลโนงใต้ ซึ่งได้กำหนดให้ผลผลิตมังคุดมารวมกัน ทุกวันที่ 1 ของเดือน

2. ดำเนินการคัดเกรดผลผลิต เป็นเกรด 1, 2, 3, และ 4 มังคุดเกรด 1 ราคาจะแพงที่สุด รองลงมา คือ เกรด 2, 3 และ 4 ตามลำดับ

3. การคัดเกรด จะพิจารณาจากหัวของผลมังคุด ผิวเรียบ สะอาด สวย ขนาดของผลมังคุดจะต้องไม่เล็กหรือใหญ่เกินไป

4. จัดทำทะเบียนและออกตั๋วแลกเงินให้สมาชิก ในวันรวมผลผลิตในงวดถัดไป โดยการชั่งน้ำหนักผลผลิตของสมาชิกว่า แต่ละเกรดมีน้ำหนักกี่กิโลกรัม

5. สมาชิกต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากลุ่มฯ ตามจำนวนน้ำหนักกิโลกรัม ๆ ละ 1.50 บาท

6. กลุ่มจะจ่ายเบี้ยเลี้ยงให้สำหรับผู้คัดเกรด และผู้ยกตะกร้าผลไม้ วันละ 250 บาท โดยเริ่มทำงานตั้งแต่เวลา 12.00 น. - 24.00 น. หากเกินเวลาที่กำหนดจะจ่ายให้เป็นรายชั่วโมง ๆ ละ 20 บาท

7. กลุ่มฯ จะประสานพ่อค้าคนกลางมาดำเนินการประมูลราคา ในระหว่างเวลา 16.00 -17.00 น. โดยกลุ่มฯ จะเลือกขายให้กับพ่อค้าที่ให้ราคาสูงสุดเป็นลำดับแรก

ผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมา ทำให้ผลผลิตมังคุดของตำบลในวงได้จำหน่ายได้ราคาสูงกว่าการที่สมาชิกแต่ละคนจะขายผลผลิตมังคุดกันเอง เนื่องจากพ่อค้าคนกลางจะให้ราคาที่สูงกว่า เพราะแข่งขันกันประมูลราคา ประกอบกับพ่อค้าคนกลางจะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการวิ่งรถออกไปรับซื้อมังคุดตามสวน

4. ทูเรียน

ตำบลในวงใต้ นับว่าเป็นแหล่งผลิตทุเรียนหอมทองเพื่อส่งออกต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ซึ่งในแต่ละปีชาวตำบลในวงใต้ได้ผลิตทุเรียนหอมทอง ออกสู่ตลาดไม่น้อยกว่า 500 ตัน มีพื้นที่เพาะปลูกโดยรวมประมาณ 1,742 ไร่ (สถิติข้อมูลสำนักงานเกษตรอำเภอละอุ่น) สภาพดินของตำบลในวงใต้จะมีลักษณะสีแดง โดยเฉพาะบริเวณบ้านเนินทอง หมู่ที่ 2 จะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุดกับการปลูกทุเรียน การผลิตทุเรียนส่งออกของตำบลในวงใต้ จะมีการผลิตทั้งในและนอกฤดูกาล ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตทุเรียนส่งออก และได้ลงทะเบียนเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (นตผ.) อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง (สมเกียรติ คงโอ, สัมภาษณ์ 2553)

นายระพีณ นวลน้อย อดีตกำนันตำบลในวงใต้ ให้สัมภาษณ์ว่า (สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2553) เป็นผู้ริเริ่มผลิตทุเรียนนอกฤดูกาล เป็นคนแรกของตำบลในวงใต้ โดยได้ศึกษากระบวนการและวิธีการผลิตทุเรียนนอกฤดูกาลด้วยตนเอง จากชาวสวนจังหวัดระยอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ได้รับผลผลิตสามารถสร้างรายได้ในปีนั้นประมาณ 5 ล้านบาท หลังจากนั้นในปีต่อ ๆ มาได้มีผู้สนใจผลิตทุเรียนนอกฤดูกาลจำนวนมากขึ้นเฉลี่ยประมาณปีละ 50 ครัวเรือน เมื่อปี 2549 ได้มีการส่งเสริมการปลูกทุเรียนกันอย่างจริงจัง นายระพีณ นวลน้อย จึงได้จัดตั้ง “โรงเรียนทุเรียน” เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับ

สมาชิกกลุ่มฯ ผู้ปลูกทุเรียน ในพื้นที่ใกล้เคียง ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป นอกจากตั้ง “โรงเรียนทุเรียน” แล้ว ยังได้จัดทำแปลงสาธิตการปลูกทุเรียนขึ้น อีก 3 แปลง คือ สวนนายสมควร สิทธิกุล หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ สวนนายอำนาจ เพชรถึง หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ และสวนนายประยูร บุญประกอบ หมู่ที่ 2 ตำบล ในวงเหนือ เพื่อเป็นจุดเรียนรู้เพิ่มเติมสำหรับผู้สนใจทั้งในและนอกตำบล กลุ่มผู้ผลิตทุเรียนส่งออก ตำบลในวงใต้ มีกิจกรรมที่พึงพาซึ่งกันและกัน ดังนี้

1. รับสมัครสมาชิก รวบรวมรายชื่อจัดทำทะเบียนผู้ปลูกทุเรียนทั้งหมดของตำบล
2. คัดเลือกกรรมการดำเนินงานของกลุ่มจำนวน 5 คน มีนายระพีณ นวลน้อย เป็นประธานกลุ่มฯ
3. จัดเวทีประชุมกำหนดกติการ่วมกันในการดำเนินงานของกลุ่ม จัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ สอนแนะ สาธิต สนับสนุนการผลิตซึ่งกันและกัน
4. สำรวจผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดในแต่ละงวดว่ามีจำนวนเท่าไร
5. การผลิตทุเรียนนอกฤดูกาล ก่อนจะเริ่มดำเนินการในแต่ละงวดสมาชิกกลุ่มย่อย จะต้องพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจตกลงร่วมกันก่อน ว่ามีใครบ้างที่จะทำการผลิตทุเรียนนอกฤดูกาลงวดนั้น ๆ จะเริ่มดำเนินการเมื่อใด จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในวันไหน เดือนอะไร จำนวนผลผลิตแต่ละรายมีจำนวนเท่าไร ระยะเวลาที่ผลผลิตออกสู่ตลาดจะต้องไม่ตรงกับผลผลิตของจังหวัดระยอง และจันทบุรี เพื่อไม่ให้ผลผลิตมีจำนวนมากเกินไปหรือมีจำนวนน้อยเกินไป ถ้าหากผลผลิตออกสู่ตลาดมีจำนวนมากเกินไปจะทำให้ราคาต่ำ แต่ถ้าหากจำนวนผลผลิตมีจำนวนน้อยเกินไปจะทำให้ไม่มีพ่อค้ามารับซื้อทุเรียน ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ราคาต่ำได้เช่นกัน และในการผลิตแต่ละงวดจะต้องได้ผลผลิตทุเรียนไม่น้อยกว่า 20 ตัน (หรือ 1 ตู้คอนเทนเนอร์) และในแต่ละงวดจะกำหนดให้ผลผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดระยะเวลาห่างกันประมาณ 7-15 วัน (ชานินทร์ อ้นพรหม, สัมภาษณ์ 2553)
6. ติดต่อประสานงานพ่อค้าคนกลางหรือผู้รับซื้อทั่วไป เข้าร่วมประมูลราคาทุเรียนในแต่ละงวดที่ผลผลิตออกสู่ตลาด
7. ช่วยเหลือในการเก็บเกี่ยวผลผลิตซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเรียกว่า “ลงแขก” แรงงานเนื่องจากตำบลในวงใต้จะมีตกลงร่วมกันว่าจะไม่มีการจ้างแรงงานต่างชาติเพื่อมาช่วยทำงานในสวนผลไม้ แต่จะใช้วิธี “ลงแขกแรงงาน” แทน ซึ่งตำบลในวงใต้เป็นหนึ่งในสองตำบลของอำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ที่ปลอดแรงงานต่างด้าว

กล่าวโดยสรุป จากปัญหาผลิตสิ้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำไม่คุ้มทุน การเมืองภาคประชาชนได้แสดงบทบาทอย่างเด่นชัดในการเข้าไปดูแล ช่วยเหลือ รวบรวมผลผลิตขายให้โรงงาน/ผู้บริโภคโดยตรง หรือรวมกลุ่มกันขาย ทำให้สมาชิกขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด ปรับปรุงคุณภาพการผลิตให้ปลอดภัยพิชิตค้ำ การผลิตนอกฤดูดูแล และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ใช้การบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งให้เกิดการเข้าใจ การเรียนรู้และการพัฒนางานร่วมกัน เป็นที่ยอมรับในศักยภาพ ในความสามารถ การที่ผู้ประสบปัญหาได้มาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรู้จักมักคุ้นกันมากขึ้น มีพื้นที่ให้ได้ใช้ความสามารถมาแก้ไขปัญหาาร่วมกัน นับว่าเป็นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์จากการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไป

4. บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการกำหนดวิถีชีวิต

การดำเนิน โครงการที่เน้นการเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยขาดการมีส่วนร่วม ความโปร่งใสในการอนุมัติ และการดำเนิน โครงการ รวมทั้งสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต วัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่น นำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อรวมตัวกันอย่างแข็งขันของภาคประชาชนตำบลในวงใต้ในการตรวจสอบโครงการอย่างเข้มข้น

พื้นที่ของจังหวัดระนองส่วนใหญ่ นอกเหนือจากแนวของเทือกเขาภูเก็ต และ ตะนาวศรีซึ่งทอดตัวในแนวเหนือใต้ทางทิศตะวันออกของจังหวัด ประกอบกับลักษณะธรณีสัณฐานจากกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระบุว่า ในพื้นที่จังหวัดระนอง มีรอยเลื่อน รอยแยก หลุมยุบ มีบ่อน้ำพุร้อน อยู่หลายจุด จึงมีเหมืองแร่มากมายที่นายทุนเข้ามาขุด ฉีด สร้างรายได้หลักให้กับจังหวัดระนองมานับแต่อดีต ทว่าในปัจจุบัน แม้เหมืองแร่ดิบบุกในยุคเก่าน้อยลง แต่ก็ยังมีเหมืองแร่ดิบบุก และแร่อื่น ๆ ซึ่งยังให้การสัมปทานขุดเจาะอยู่ เช่น แร่พลูมแฟรม ดินขาว และ หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน

ตำบลในวงใต้มีภูเขาหินอยู่ 2 – 3 แห่ง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2538 เจ้าหน้าที่จากกรมทรัพยากรธรณี มาดำเนินการรังวัดภูเขาบ้านเนินทอง หมู่ที่ 2 และบ้านหมอลำ หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ ชาวบ้านสงสัยสอบถามกับเจ้าหน้าที่ก็ไม่ให้ความชัดเจน ในระยะนั้นจะมีชาวบ้านบางคนจะเริ่มพูดคุยขอซื้อที่ดินบริเวณรอบ ๆ ภูเขาหิน และมีคนในพื้นที่ซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าวเก็บไว้เพื่อเก็งกำไร ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2539 บริษัทชุมพรศิลา ของคุณกิจจา เอี่ยมคง แข็งกับสภาตำบลในวงใต้ (ในขณะนั้น) ที่จะเข้ามาดำเนินการระเบิดภูเขาหิน ภาคประชาชนเริ่มมีการรวมตัวกันเคลื่อนไหว มีการบอกต่อกันปากต่อปาก ตั้งวงพูดคุย บางกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์ก็เริ่มเห็นด้วย แต่ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ประมาณช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2539 ตัวแทนบริษัทชุมพรศิลาได้มารับผู้นำ/แกนนำ

ประมาณ 5 คน ไปดูการระเบิดหินที่บริษัทดังกล่าว ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร เพื่อให้เห็นว่า การระเบิดหินของบริษัทไม่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้างเคียง (ทิว สัตวงศ์, สัมภาษณ์ 2553)

ในเรื่องนี้ นายสุรินทร์ แข่งขัน (สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2553) ให้สัมภาษณ์ว่า บริษัทที่ได้รับสัมปทานได้วิ่งเต้นกับผู้นำหมู่บ้าน/แกนนำภาคประชาชน พาผู้นำบางส่วนไปเลี้ยงดูปูเสื่อ ตลอดจนไปดูการทำงานของบริษัทว่ามีระบบการทำงานที่ดี ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นบริษัทได้ประสานงานกลุ่มผู้นำมาพบปะพูดคุยกัน ณ บ้านพักของนายสุรินทร์ แข่งขัน เพื่อที่จะไกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจ กับผู้นำ/แกนนำในเบื้องต้น ถ้าชุมชนยินยอมบริษัทจะทำ การระเบิดหินให้มีผลกระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด เส้นทางคมนาคมในตำบลก็จะดูแลซ่อมแซมให้ นอกจากนั้นสภาตำบลก็สามารถจัดเก็บภาษีเป็นรายได้เข้าสภาตำบลปีละหลายสิบล้านบาท ทำให้สามารถนำรายได้ไปพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ในตำบลได้อีกจำนวนไม่น้อย จากผลการพูดคุยสรุปได้ว่า ผู้นำส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย และเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ.2539 สภาตำบลในวงใต้ได้จัด ประชุมประจำเดือนของสภาตำบล นายสุรินทร์ แข่งขัน ประธานสภาตำบลได้มอบหมายให้ เลขานุการสภาตำบลนำเรื่องดังกล่าวบรรจุในวาระการประชุมสภาตำบล ผลปรากฏว่าที่ประชุม สภาตำบลในวงใต้มีมติไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการระเบิดหิน จากนั้นจึงแจ้งมติการประชุมฯ ให้ ทรัพยากรธรณีจังหวัดระนองทราบ ทำให้บริษัทผู้สัมปทานไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้ เนื่องจากดูท่าทีแล้วชาวบ้านไม่ยินยอม เรื่องก็เริ่มเงียบหายไปประยะหนึ่ง

ปี 2544 ได้มีบริษัทยื่นขอสัมปทานอีกครั้ง องค์การบริหารส่วนตำบลละอุ่นเหนือ จึงได้จัดประชุม สภา อบต. อีกครั้ง ซึ่งก็มีมติไม่เห็นชอบ และก่อนที่ อบต. จะนัดประชุมสภาฯ ประมาณ 7 วัน ผู้นำชุมชนได้จัดเวทีประชาคมชาวบ้านเพื่อขอความเห็นชอบจากชาวบ้านทั้ง 3 หมู่บ้านของตำบลในวงใต้ เวทีประชาคมมีมติไม่เห็นชอบ เมื่อส่วนราชการที่ดูแลรับผิดชอบ มีความเห็นขัดแย้งกับชุมชน ชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันหลายร้อยคน ไปเดินขบวนต่อต้านหน้าศาลา กลางจังหวัดระนองหลายครั้ง นอกจากนี้ ยังได้มีการส่งตัวแทนไปพูดคุยกับรองผู้ว่าราชการจังหวัด ระนองที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบอีกด้วย

ในช่วงระหว่างที่ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันไปชุมนุมต่อต้านที่หน้าศาลากลาง จังหวัดระนองนั้น ได้มีตัวแทนบริษัทเอกชนเข้ามาพบผู้นำ เพื่อให้รายละเอียดว่าบริษัทเอกชนได้รับ สัมปทานให้ระเบิดหินจะเป็นระบบปิดไม่มีฝุ่นรบกวนชาวบ้าน ผู้ที่อยู่บริเวณภูเขาหินก็จะขาย ที่ดินได้ราคาดี นอกจากนั้นชุมชนก็ได้ภักมีมาใช้พัฒนาหมู่บ้าน ตำบล หลังจากนั้นก็จะ มีพนักงาน ของบริษัทเข้ามาพูดคุยสอบถามชาวบ้านว่ามีความคิดเห็นเป็นอย่างไรบ้างถ้าจะมีการระเบิดภูเขาหิน

ชาวบ้านบางคนก็แบ่งรับแบ่งสู้ แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วย เพราะเหตุผลหลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้คนละอองจากการระเบิดภูเขา ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง และวิถีชีวิตการเกษตร

2. การขนส่งหินออกจากหมู่บ้าน ตำบล ส่วนใหญ่จะบรรทุกเก็นน้ำหนัก ทำให้ถนนในหมู่บ้านเสียหาย

3. บริษัทส่วนใหญ่จะไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อตกลงต่าง ๆ ที่ให้กับประชาชน ชุมชน

4. เมื่อนายทุนเข้ามาในชุมชน ผู้มีอิทธิพล มีอป็น ก็จะตามเข้ามาในชุมชนด้วย ทำให้ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

5. การระเบิดหินต้องใช้วัตถุระเบิด ถ้าไม่มีการควบคุมการใช้ให้ดี อาจจะมีการนำไปใช้ในทางที่ผิด หรือเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ใช้ระเบิดปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง แจ้งว่าได้มีการขอสัมปทานบัตรทำเหมืองหินปูน จำนวน 3 บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนจำนวน 2 บริษัท และยื่นขอในนามส่วนบุคคลจำนวน 1 รายชื่อ คือ

1. บริษัทเอเชียอินเตอร์มีสซิเนส จำกัด ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ในหมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ เนื้อที่ประมาณ 90 ไร่ 2 งาน 79 ตารางวา

2. น.ส.นุจรีย์ ลิมสินสวัสดิ์ ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ในหมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ เนื้อที่ประมาณ 107 ไร่ 3 งาน 79 ตารางวา

3. บริษัท เอสซีวี 1995 จำกัด ขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ในหมู่ที่ 3 ตำบลในวงเหนือ เนื้อที่ประมาณ 49 ไร่ 1 งาน 72 ตารางวา

การให้ประทานบัตรเหมืองแร่หินปูนอาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง จากการสัมภาษณ์นายระพิน นวลน้อย กำนันตำบลในวงใต้ กล่าวว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ของชาวบ้านเป็นพื้นที่การเกษตร ป่าชุมชน และป่าอนุรักษ์ ซึ่งรวมๆ กันครอบคลุมพื้นที่หลายพันไร่ หากมีการอนุญาตให้มีการประทานบัตรเหมืองแร่ก็จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านแน่นอน นายระพิน นวลน้อย กำนันตำบลในวงใต้ กล่าวต่อว่า ในเขตสัมปทานทำเหมืองหินตำบลในวงใต้ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน ตามโครงการป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระ

พระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ 72 พรรษา ซึ่งอยู่ในพื้นที่บ้านเนินทอง จำนวน 400 ไร่ บ้านหมอลำ 100 ไร่เศษ บ้านบุรีรัมย์ 200 กว่าไร่ และบ้านทับเหนือ 300 ไร่ โครงการดังกล่าว ดำเนินการมาแล้ว เป็นปีที่ 2 เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนได้รัก และหวงแหนป่าไม้ ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ หากปล่อยให้มีการสัมปทานก็จะเกิดความเสียหายกับป่าชุมชน แห่งนี้ด้วย

นายอำนาจ ฉลาด กำนันตำบลในวงเหนือ กล่าวว่า พื้นที่ในตำบลในวงเหนือ มีราษฎรประมาณ 700 ครัวเรือน ประมาณ 3,000 คน มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ปลูกยางพารา กาแฟ สวนทุเรียน ลองกอง มังคุด หากโรงงานย่อยหินเกิดขึ้นในพื้นที่ จะทำให้เกิดผลกระทบ ในวิถีชีวิตประจำวันของราษฎรในพื้นที่ รวมทั้งส่งผลให้ไม้ผล และกาแฟ พืชทางการเกษตร เสียหายในวงกว้าง

เมื่อ ปี พ.ศ. 2551 นายพงศพัทธ์ เรืองระพีพรรณ นายอำเภอละอุ่น เปิดเผยว่า อำเภอ ละอุ่นได้รับแจ้งจากอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง ว่า บริษัท เอเชียอินเตอร์มิสซิเนส จำกัด ได้จัดทำ คำขอประทานบัตรทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน (เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) และได้รับ จดทะเบียนขึ้นเป็นคำขอที่ 2/2549 มีเนื้อที่ประมาณ 90 ไร่ 2 งาน 79 ตารางวา ตั้งอยู่ที่บ้านเนินทอง หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ดังมีอาณาเขตอยู่ในแผนที่ติดท้ายประกาศของ อุตสาหกรรมจังหวัดระนอง (ซึ่งติดไว้ ณ อาคารตลาดกลางเพื่อการเกษตรตำบลในวงเหนือ) ถ้าผู้ใด มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินรายนี้ หรือมีการเกี่ยวข้องกับเหตุผลประการใดก็ดี ให้ทำคำร้องพร้อมด้วย หลักฐานไปยื่นต่อพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำพื้นที่ (จังหวัดระนอง) ภายในกำหนด 20 วันนับแต่วันที่ปิดประกาศ นายอำเภอละอุ่น กล่าวว่า การขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิด หินปูน (เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง) อาจมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง จึงได้จัดประชุมประชาคมประชาชน ชาวตำบลในวงเหนือ และตำบลในวงใต้ทุกครัวเรือน เพื่อเป็น ข้อมูลประกอบการพิจารณาคำขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดังกล่าว ในวันอังคารที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551 เวลา 08.30 น. ณ อาคารตลาดกลางเพื่อการเกษตรตำบลในวงเหนือ จึงได้นัดหมายให้ ประชาชนของทั้ง 2 ตำบลไปร่วมเวทีประชาคม เพื่อพูดคุย อภิปรายถึงผลดี ผลเสีย เห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วยเพราะอะไร เมื่อชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นจนเป็นที่พอใจ จึงได้เชิญตัวแทนบริษัทให้ ชี้แจง แต่ตัวแทนบริษัทไม่กล้าปรากฏตัวในเวทีประชาคม จึงได้มีมติไม่ให้มีการระเบิดหินในพื้นที่ ตำบลในวงใต้ การจัดเวทีประชาคมคราวนี้ประชาชนทุกครัวเรือน เข้าร่วมประชุมประชาคมโดย พร้อมเพรียงกันมากที่สุดเท่าที่เคยมีการจัดเวทีประชาคมในหมู่บ้าน/ตำบล

เนื่องจากการทำเหมืองหินเป็นกิจการที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง จากการระเบิดหินแล้วนำไปโม่เพื่อให้ได้ตามขนาดที่ต้องการในจำนวนที่มากพอ จึงย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่มากก็น้อย ไม่ว่าจะผลกระทบจากเสียงระเบิด แรงสั่นสะเทือน ฝุ่นที่ฟุ้งกระจาย รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แน่แน่นอนว่าทำให้การขอประทานบัตรจะต้องถูกต่อต้านจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ (ณรงค์ หอมเอี่ยม , สัมภาษณ์ 2553)

การแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้อหรือมีผลกระทบกับคนหลายคน ซึ่งในสภาพปกติคนเหล่านี้อาจจะต่างคนต่างแข่งขันกัน มุ่งแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อตนเองเป็นสำคัญ การดำเนินการจัดการกับปัญหา เช่น การจัดเวทีประชาคมเพื่อแสดงความคิดเห็น และมีมติไม่เห็นชอบ การส่งตัวแทนไปเจรจากับส่วนราชการผู้รับผิดชอบ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อำเภอละอุ่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดระนอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฯลฯ การไปชุมนุมต่อต้านบริเวณหน้าศาลากลางจังหวัด การส่งตัวแทนเข้าพบรองผู้ว่าราชการจังหวัด การนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในเวทีหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมารู้ปัญหาาร่วมกัน และสามารถรวมพลังเพื่อแก้ปัญหาาร่วมที่กระทบทุกคน การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้อาจจะมองได้ว่า เป็นการเพิ่มอำนาจของกลุ่มคนประชาชนให้สามารถต่อต้านหรือต่อรองกับแรงรูกจากภายนอกที่มาบีบวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเสียเปรียบ อีกทั้งยังช่วยรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชน และชุมชนจนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่มียบริษัทเอกชนรายใดสามารถเข้าไปดำเนินการระเบิดหินในพื้นที่ตำบลในวงใต้ได้

กล่าวโดยสรุป การดำเนินโครงการที่เน้นการเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน นำไปสู่ปัญหาาร่วมที่เกี่ยวข้อหรือมีผลกระทบกับคนหลายคน การเมืองภาคประชาชนได้แสดงบทบาทในการจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น เป็นตัวแทนไปเจรจากับผู้รับผิดชอบ การชุมนุมต่อต้าน การนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนในเวทีสาธารณะ เป็นต้น เป็นการรวมพลังเพื่อแก้ปัญหาาร่วมที่กระทบทุกคน การเคลื่อนไหวในลักษณะนี้ กล่าวได้ว่าเป็นการเพิ่มอำนาจของกลุ่มคน ประชาชนให้สามารถต่อต้านหรือต่อรองกับแรงรูกจากภายนอกที่มาบีบวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเสียเปรียบ อีกทั้งยังช่วยรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนและชุมชน นำไปสู่ความสมานฉันท์ในชุมชน

5. บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาชุมชน

เมื่อปี 2539 ตำบลในวงใต้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสภาตำบล ก่อสร้างฝายเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับทำประปาภูเขา ทำให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ ประมาณ 50 คริวเรือน ระยะต่อมาชาวบ้านบางคนเริ่มเห็นแก่ตัว คนอยู่ต้นน้ำใช้น้ำมากจนไม่เหลือให้คนปลายน้ำ เกิดการขาดแคลน และแย่งชิงน้ำ แกนนำหมู่บ้านได้ประชุมสมาชิกผู้ใช้น้ำ เพื่อพูดคุยหาทางแก้ปัญหา ร่วมกัน ให้ผู้อยู่ปลายน้ำได้ใช้น้ำด้วย จึงได้ตกลงกันคิดมาตรวัดน้ำเพื่อเก็บค่าน้ำ โดยผู้ใช้น้ำไม่เกิน 20 หน่วยเก็บหน่วยละ 2 บาท ถ้าใช้น้ำเกิน 20 หน่วยเก็บค่าน้ำหน่วยละ 5 บาท เมื่อต้องจ่ายค่าน้ำ ผู้อยู่ต้นน้ำก็จะประหยัดการใช้น้ำ ทำให้มีน้ำเพียงพอสำหรับคนปลายน้ำ นอกจากนั้นยังมีการกำหนดกติกาว่า ถ้าผู้ใดแอบต่อท่อใช้น้ำประปาภูเขาโดยไม่ปรึกษา แจ้ง หรือได้รับอนุญาตจากกรรมการ จะมีการว่ากล่าวตักเตือนเป็นลำดับแรก ถ้ายังไม่หยุดการกระทำดังกล่าว กรรมการจะตัดน้ำประมาณ 3 – 6 เดือน (นายทองพูล สารพิษ, สัมภาษณ์ปี 2553)

การบริหารจัดการน้ำของตำบลในวงใต้ มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ดังนี้

1. ห้ามบุคคลใดก่อสร้างฝายกั้นน้ำอยู่เหนือฝายสาธารณะ หากฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 1,000 - 10,000 บาท และทำการรื้อถอน
2. คริวเรือนใดจะใช้น้ำจะต้องติดตั้งมิเตอร์ตามคริวเรือนหรือจุดจะใช้น้ำในสวนผลไม้
3. อัตราการใช้น้ำ จาก 1 – 20 หน่วย ๆ ละ 2 บาท มากกว่า 20 หน่วยขึ้นไป หน่วยละ 5 บาท
4. รายได้จากการจัดเก็บค่าน้ำประปา 70% จ่ายเป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการ 30% สมทบเข้ากองกลางเพื่อการปรับปรุง ซ่อมแซม
5. ผู้ใช้น้ำต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการก่อนดำเนินการใด ๆ หากฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท
6. หากผู้ใดขโมยใช้น้ำ ปรับ 1,000 บาท
7. หากผู้ใดไม่จ่ายค่าน้ำเกิน 3 เดือน/ ปี จะถูกตัดสิทธิในการใช้น้ำ 1 ปี
8. คริวเรือนที่ใช้น้ำต้องมีผู้แทนหนึ่งคนเข้าร่วมบำรุงรักษา หากไม่เข้าร่วมจะถูปรับ 200 บาทต่อครั้ง นอกจากเหตุสุดวิสัย
9. การจ่ายเงินค่าน้ำทุกครั้งต้องได้รับใบเสร็จ หากไม่มีใบเสร็จเป็นหลักฐานจะถือว่ายังไม่ได้จ่ายค่าน้ำในเดือนนั้น ๆ
10. ทุกคริวเรือนจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบนี้อย่างเคร่งครัด

ข้อห้าม

เพื่อให้ประชาชนชาวตำบลในวงใต้มีแหล่งน้ำที่สะอาด สำหรับอุปโภคบริโภค และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ จึงขอประกาศ ดังนี้

1. ห้ามทิ้งขยะประเภทต่าง ๆ ลงในแหล่งน้ำลำคลอง หรือบ่อและสระน้ำต่างๆ ที่เป็นสาธารณะประโยชน์
2. ห้ามเลี้ยงสัตว์ใกล้บริเวณลำคลอง เช่น เป็ด ไก่ ห่าน และสัตว์อื่นๆ เพื่อป้องกันโรคระบาดจากสัตว์ต่างๆ
3. ให้ทุกคนร่วมกันดูแลรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เพื่อเป็นแหล่งอาหารของคนในชุมชน และเป็นน้ำอุปโภคบริโภคที่สะอาด ปลอดภัยและป้องกันโรคระบาดจากน้ำ

กล่าวโดยสรุป บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหาชุมชน ใช้การบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งให้เกิดการเข้าใจ การเรียนรู้และการพัฒนางานร่วมกัน เพื่อสร้างให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้ให้บริการ

6. บทบาทการเมืองภาคประชาชนในการจัดสรรและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

จากการสำรวจความหลากหลายทางธรรมชาติในพื้นที่ตำบลในวงใต้ เมื่อประมาณ 10 - 20 ย้อนหลัง พบทั้งชาวกนแกเือก และดอกบัวผุดออกงามเป็นวงกว้าง มีลำธารหลายสายเต็มไปด้วยสายน้ำเขียว สวยสดงดงาม พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลในวงใต้เป็นที่อกเขาสลับซับซ้อน สูงชัน

ปัจจุบัน เริ่มเกิดภาวะแห้งแล้ง แคนน้ำหมู่บ้าน ภาคประชาชนเล็งเห็นว่า ต่อไป การขาดแคลนน้ำจะเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับคนในวงใต้ ถ้ายังมีการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำ แคนน้ำชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้ใช้น้ำได้มีการพูดคุย ปรึกษาหารือกัน ในชุมชนว่า ป่าไม้ได้ถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติก็เริ่มขาดแคลน น้ำแล้งเริ่มไม่พอใช้ จึงตกลงและขอร้องกันว่า “หยุดเพียงเท่านี้” หยุดตัดหยุดโค่นต้นไม้เพียงเท่านี้ กำหนดจุดอนุรักษ์ป่า จัดการวางแผนว่า ป่าบริเวณใดจะต้องสงวนไว้ สำหรับสร้างวัด โรงเรียน โดยการเขียนป้ายแสดงไว้ให้ชัดเจน ชุมชนเริ่มหาพันธุ์กล้าไม้ โดยกองทุนหมู่บ้านก็เริ่มณรงค์สร้างจิตสำนึก ตลอดจนส่งเสริมให้สมาชิกปลูกต้นไม้ปีละ 5-10 ต้น ให้ปลูกในแนวเขตของตัวเอง ต่อมาได้เลือกกรรมการป่าชุมชน ซึ่งมาจากตัวแทนของทั้ง 3 หมู่บ้าน เพื่อลาดตระเวนดูป่าไม้ เดือนละ 1 - 2 ครั้ง ให้ความรู้เรื่องการป้องกันไฟป่า ปลูกต้นไม้ เช่น ผักเหียง ใผ่หวาน ฯลฯ เสริมในป่าเสื่อมโทรมเพื่อเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง หากชาวบ้านคนใดต้องการใช้ไม้ต้องมาลงทะเบียนกับกรรมการป่าชุมชน ถ้ามีไม้ล้ม (ล้มหมอนนอนไทร) จึงจะมีสิทธิ์นำไม้ไปใช้ได้ ส่วนชาวบ้านที่อยู่

แนวป่า จะต้องช่วยเป็นหู เป็นตา ดูแล เฝ้าระวังหากพบว่า มีการบุกรุกป่า จะอ้างว่าไม่รู้ ไม่เห็น ไม่ได้ ทำให้เกิดจิตสำนึก ความเอื้ออาทร มีความรักสามัคคี อยู่เย็นเป็นสุข ลดความขัดแย้ง ไม่มีความกินแหนงแคลงใจกัน (ชาญ ชำนาญ, สัมภาษณ์ 2553)

กฎระเบียบป่าชุมชนของตำบลในวงใต้

เพื่อให้ชุมชนมีจิตสำนึกและการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชน จึงกำหนดกฎ ระเบียบป่าชุมชนไว้ดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ทำลายป่า ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท และส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
2. ห้ามผู้ใดจุดไฟเผาป่า ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 1,000 – 10,000 บาท และส่งดำเนินคดี
3. ห้ามนำพืชหวงห้ามทุกชนิดออกจากป่าก่อนได้รับอนุญาต ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 1,000 บาท และส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
4. ห้ามผู้ใดครอบครองหรือจับจองที่ดินในเขตป่าเป็นของตนเอง ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 1,000 – 2,000 บาทและส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
5. ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตป่า ฝ่าฝืนปรับ 1,000 – 2,000 บาทและส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
6. ห้ามเก็บของป่าในเขตป่าชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ ผู้ใด ฝ่าฝืนปรับ 500 – 1,000 บาท
7. ให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลป่า และผลประโยชน์ที่ได้จากป่า เช่น ไม้ใช้สอยประเภทไม้กินได้ พืช สมุนไพรต่างๆ
8. การจัดสรรผลประโยชน์จากป่า ต้องผ่านประชาคมหมู่บ้าน ผู้ที่จะได้รับจัดสรรผลประโยชน์ ต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กรรมการกำหนด และบุคคลดังกล่าวต้องลงทะเบียนกับคณะกรรมการไว้
9. ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาใช้ประโยชน์ในเขตป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 1,000 – 2,000 บาท และส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
10. เขตป่าติดกับของผู้ใดผู้นั้นต้องรับผิดชอบหากมีการแผ้วถาง
11. ห้ามซื้อขายที่ดินในเขตป่าชุมชน หากฝ่าฝืนปรับ และส่งดำเนินคดี
12. คณะกรรมการดำรงตำแหน่งวาระละ 4 ปี ต่อ 1 วาระ
13. คณะกรรมการต้องประชุมรายงานผลการดำเนินงานอย่างน้อย 3 เดือน/ครั้ง
14. การกระทำใด ๆ ในเขตป่าต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการก่อนทุกครั้ง

การบริหารจัดการป่า เพิ่มเติม

1. จัดให้มีการเดินสำรวจป่าร่วมกันระดับหมู่บ้านตำบล เดือนละ 2 ครั้ง โดยแบ่งกรรมการออกเป็นชุด ๆ ละ 3- 4 คน
2. ให้มีการปลูกป่าเพิ่มเติมทุกปี อย่างน้อยปีละ 500 ต้น เพื่อเป็นแนวป้องกันไฟป่า ป้องกันการบุกรุกป่า และเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักป่าอย่างยั่งยืน เช่น กิจกรรมปลูกป่าในวันพ่อ วันแม่แห่งชาติของทุกปี
3. ส่งเสริมโครงการธนาคารต้นไม้ 3 หมู่บ้าน โดยเริ่มดำเนินการในปี 2551 กระบวนการทำงานร่วมกัน นำไปสู่การสร้างกตিকা/เงื่อนไข่ว่อม การที่ชุมชนเป็นผู้จัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางกตিকা ซึ่งเมื่อเป็นกตিকাที่มาจากกำหนดร่วมกันแล้ว สามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น หรือเมื่อกตিকাเกิดจากการกำหนดร่วมกันก็เป็นที่ยอมรับไม่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง(วินัย นวลน้อย, สัมภาษณ์ 2553)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างยังทำให้พบว่าการเมืองภาคประชาชนตำบลในวงได้ยังมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ปัญหาความคิดเห็น และแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองในด้านอื่น ๆ อีกด้วย ดังนี้

การสร้างโรงเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านในวง

เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2530 หมวดยวมลชนสัมพันธ์ กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 415 ได้เข้าไปพัฒนาและสืบสภาพบ้านในวง ซึ่งเป็นหมู่บ้านห่างไกลคมนาคม ไม่มีสถานที่ศึกษา ได้มีการพูดคุย ปรึกษาหารือ และประชุมกันว่า ลูก หลานของเราจะเติบโตขึ้นทุกวัน จำเป็นต้องได้รับการศึกษาจึงเห็นพ้องกันว่าน่าจะสร้างโรงเรียนขึ้นในชุมชนเพื่อลูกหลานจะได้ไม่ต้องเดินทางไปเรียนไกลบ้าน (ณรงค์ หอมเอี่ยม, สัมภาษณ์ 2553) จึงมีการสำรวจพื้นที่ว่างเปล่าของชุมชน ชาวบ้านได้บริจาคที่ดินสร้างโรงเรียน ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 41 จึงอนุมัติให้จัดตั้งในพื้นที่ 13.5 ไร่ จากนั้นประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะทำอย่างไรจึงจะสร้างโรงเรียนได้ไม่สามารถตัดไม้ได้ เนื่องจากนำมาใช้เพื่อส่วนรวม ประชาชนในพื้นที่ให้การสนับสนุนโดยจัดงานเพื่อนำเงินที่ได้ไปจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ และสังกะสีมุงหลังคาโรงเรียน จนกลายเป็นงานประจำปีของโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน ได้รายได้ประมาณ 7,000 กว่าบาท และแรงงานบุคคลอไม้ ต่อไฟ เพื่อปรับพื้นที่สำหรับการก่อสร้างโดยใช้แรงงานคน จนกระทั่งเหลือแต่คอกไม้ขนาดใหญ่ จึงได้นำเงินที่ได้จากการเก็บค่าผ่านทางไปจ้างรถบุคคลอไม้ขนาดใหญ่ที่แรงงานคนไม่สามารถบุคคลอได้ และช่วยกันกับหมวดยวมลชนสัมพันธ์ กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 415 ก่อสร้างอาคารเรียนขนาด

8 x 12 เมตร และได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ปี 2531 – ปัจจุบัน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านในวง เป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นในสังกัดกรมตำรวจ พื้นที่รับผิดชอบของ กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 41 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน โดยรับเด็กจากหมู่บ้านทั้งตำบล ในวงใต้ และตำบลในวงเหนือ

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2535 วิทยาลัยเทคนิคระนอง ได้นำคณะอาจารย์ นักศึกษา เข้ามาสร้างอาคารเรียน ขนาด 6 x 36 เมตร 4 ห้องเรียน โดยได้รับบริจาคกระเบื้องปูผนังจาก บริษัทในเครือปูนซิเมนต์ไทยในการก่อสร้างอาคารเรียน

ปี พ.ศ. 2536 คณะครู กรรมการโรงเรียนได้จัดหารายได้เพื่อจัดสร้างถังเก็บน้ำฝน ห้องเก็บพัสดุ และมูลนิธิสงเคราะห์ระนอง ได้บริจาคอุปกรณ์ก่อสร้างห้องน้ำห้องส้วม

โครงการตามพระราชดำริที่โรงเรียนดำเนินการ เพื่อเป็นการพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินงานโครงการตามพระราชดำริขึ้น ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (2535 - 2539) โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

กิจกรรมที่ดำเนินอยู่

1. การปลูกหญ้าแฝก ครูและนักเรียนได้ร่วมกันปลูกหญ้าแฝกในเนื้อที่ของโรงเรียน 80 ไร่

2. พื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านมีเนื้อที่ 80 ไร่ อยู่ห่างจากโรงเรียน 1,500 เมตร แหล่งที่ตั้งเป็นเขตป่าสงวน

3. ปลูกต้นไม้เสริม ได้แก่ สะเดา สะตอ สน ยูคาลิปตัส และต้นเทียม

การสร้างสถานีอนามัยในวงใต้

ประมาณปี พ.ศ.2537 – 2538 ทางราชการมีโครงการที่จะก่อสร้างสถานีอนามัย ตำบลในวงใต้ ที่บ้านเนินทอง หมู่ที่ 2 ตำบลในวงใต้ แต่เนื่องจากระยะทางระหว่างสถานีอนามัย ตำบลในวงเหนืออยู่ใกล้กับสถานที่ก่อสร้าง ทำให้ไม่เข้าหลักเกณฑ์ของทางราชการ บ้านบุรีรัมย์ หมู่ที่ 1 ตำบลในวงใต้ ภาคประชาชนจึงได้จัดเวทีประชาคมหมู่บ้านทุกหลังคาเรือน เพื่อปรึกษาหารือกันว่ามีความจำเป็นหรือไม่ที่สถานีอนามัยตำบลในวงใต้จะก่อสร้างที่บ้านบุรีรัมย์ หมู่ที่ 3 ตำบลในวงใต้ มติที่ประชุมจากเวทีประชาคมเห็นชอบให้ก่อสร้างสถานีอนามัยตำบลในวงใต้ ที่บ้านบุรีรัมย์ แต่เนื่องจากไม่มีที่ดินสาธารณะหมู่บ้าน จึงได้เห็นชอบให้จัดซื้อที่ดินของ นายเรียน แซ่จิ่ง ในราคา 200,000 บาท เป็นสถานที่ก่อสร้างสถานีอนามัยตำบลในวงใต้ โดยการ

เก็บเงินจากรั้วเรือน ๆ เป็นเวลา 3 ปี ดังนี้ ปีที่ 1 – 2 ครั้วเรือนละ 1,000 บาท ส่วนปีที่ 3 ครั้วเรือนละ 1,800 บาท (สมบูรณ์ สุทธิไชยเรศ, สัมภาษณ์ 2553)

กล่าวโดยสรุป การเมืองภาคประชาชนมีบทบาทในการกระตุ้นให้ประชาชนชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยการสร้างความตระหนัก ผ่านการคิด วางแผนงาน และดำเนินการร่วมกัน ส่งผลให้หมู่บ้าน ตำบล สามารถสร้างความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความสมานฉันท์ให้เกิดเจิดจ้าในชุมชน

ตอนที่ 2 ปัจจัยส่งเสริมบทบาทการเมืองภาคประชาชนในการเสริมสร้างความสมานฉันท์

2.1 จิตสำนึกของประชาชนในชุมชนที่นำไปสู่ความสมานฉันท์

2.1.1 จิตสำนึกในการรู้รักษาเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่ ประชาชนมีความกระตือรือร้น สนใจติดตามประเด็นปัญหาของหมู่บ้านชุมชน มีความเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมสูง กลุ่มกิจกรรม องค์กรต่าง ๆ ร่วมมือกันทำงานเพื่อสังคม มีการประสานงานกัน และมีความใส่ใจในสถานการณ์ เหตุการณ์ปัญหาของหมู่บ้านชุมชน (สาคร ศรีทองราช, สัมภาษณ์ 2553)

2.1.2 ความรู้สึกตื่นตัวที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมมือ รับผิดชอบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านตำบล และมีการทำงานที่มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นต่าง ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด

2.1.3 การมีส่วนร่วมมาก ช่วยกันคิด แนะนำแนวทางแก้ไขที่จะเกิดประโยชน์สูงสุด การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน การที่คนในชุมชนมีบทบาทเข้ามารับผิดชอบชุมชน (ลำลี แคนตะ, สัมภาษณ์ 2553)

2.1.4 การมีจิตสาธารณะ จิตอาสา รักและผูกพันท้องถิ่นที่อยู่ ให้เกียรติผู้สูงอายุ ผู้นำ และให้เกียรติกันและกัน พี่น้อง ประชาชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬา งานบุญประเพณี (วินัย นวลน้อย, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.1.5 การเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบกติกา มารยาท ตลอดจนการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เมื่อปรึกษาพูดคุยกันได้ มีการประนีประนอม ไม่ต้องถึงโรงถึงศาล อยู่กันอย่างเรียบร้อย ชุมชนเกิดสันติภาพในที่สุด

2.1.6 คนในพื้นที่มาจากสี่ภาค ที่ผ่านมามีคดีอาชญากรรม ต่างคนให้เกียรติกันช่วยเหลือ เอื้ออาทรกันแบบพี่แบบน้อง ปรึกษาพูดคุย ประนีประนอมกันได้ ไม่ต้องถึงโรงถึงศาล

อยู่กันอย่างเรียบร้อย เมื่อคนในชุมชนมีความรัก มีความสามัคคี จะทำกิจกรรมใดก็สำเร็จ เกิดสันติภาพในชุมชน (สมเกียรติ คงโอ, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.2 วัฒนธรรมชุมชนที่นำไปสู่ความสามัคคี

2.2.1 ผู้นำมีความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ให้ความร่วมมือประสานการทำงานร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน ใกล้เคียง พุดคุย และทำความเข้าใจกัน

2.2.2 การเมืองท้องถิ่น การเลือกผู้นำ ส่วนใหญ่จะทำให้เกิดการแตกแยกในชุมชน แต่ตำบลในวงใต้จะมีการพุดคุย ปรีกษา ว่าใครมีความเหมาะสมที่สุด ก็จะสนับสนุนคนนั้น คนอื่น ๆ ก็จะไม่กล้าลงแข่งขัน (สมเกียรติ คงโอ, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.2.3. สังคมเอื้ออาทรมีการช่วยเหลือกันในชุมชน เช่น การลงแขกเก็บทุเรียน การช่วยเหลือเมื่อมีงานประเพณี การจัดกิจกรรมส่วนรวม การช่วยเหลือกันด้านความรู้ เช่น การทำทุเรียนนอกฤดูกาล จะไม่หวงความรู้ มีการอบรม ถ่ายทอดให้กัน เพื่อให้มีรายได้ และช่วยเหลือกันต่อ ๆ กันไป นอกจากนี้ยังแบ่งปันของกินของใช้แก่กันและกัน (พรทิพย์ แข่งขัน, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.2.4 วิธีชีวิตของคนในชุมชนที่จะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อให้งานทุกอย่างสำเร็จ (สำลี แคนตะ, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.2.5 ตำบลในวงใต้ ผู้อยู่อาศัยมีทั้งหมู่บ้านชาวดั้ง หมู่บ้านชาวอีสาน และหมู่บ้านที่มีทั้งชาวดั้งและชาวอีสานอยู่ด้วยกัน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยสร้างความตระหนัก และความเข้าใจในคุณค่าของความหลากหลายของเชื้อชาติ และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน ส่งเสริมให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งระดับสถาบัน ครอบครัว และบุคคล ตลอดจนยกย่องและสร้างแรงจูงใจแก่ภาคประชาชนที่เป็นแบบอย่างแห่งการเรียนรู้สู่ความสามัคคี

2.2.6 คนตำบลในวงใต้มีกลุ่มกิจกรรมค่อนข้างมาก ทำให้เกิดความสัมพันธ์และประสบการณ์จากสถานะแวดล้อมที่หลากหลาย ซึ่งมีผลด้านจิตวิทยา สมาชิกภายในกลุ่มพยายามปรับบทบาทของตนให้มีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัย ทำให้เกิดสถานะความสามัคคี

2.2.7 รู้จักประหยัคอดออม จนเกิดเป็นวัฒนธรรม สร้างนิสัยฝาก ออม โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ออมในชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความเอื้ออาทร คนรวยได้ช่วยเหลือคนจน เกิดคุณธรรม ความพอเพียง มาจากจิตใจคน ถวายง่าย เพิ่มรายได้ (สมเกียรติ คงโอ, สัมภาษณ์ปี 2553)

2.2.8 วิธีชีวิตของคนในชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อให้งานทุกอย่างสำเร็จ การดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ อันสะท้อนผ่านการมุ่งเน้นการพูดคุยหาข้อมูลที่สอดคล้องกับธรรมชาติ การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของชุมชน เช่น คุยกันขณะดื่มน้ำชา กาแฟ ส่งผลให้คนในชุมชน เกิดความรัก ความผูกพัน การเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกันมากขึ้น จนกระทั่งสามารถเป็นตำบลमानันท์ที่เข้มแข็งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน

2.3 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่นำไปสู่ความमानันท์

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์จากชุมชนที่ทำมาก่อนสู่ชุมชนใหม่ เกิดการจัดการความรู้ในการแก้ไขปัญหา การจัดกลุ่มกันทำงาน / การก่อสร้างชุมชนที่ชุมชนอื่นสามารถนำไปปรับใช้ได้ต่อไป

2.3.1 การเรียนรู้โดยผ่านการทำงานของกลุ่ม องค์กร

ตำบลในวงใต้ มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตครบทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมในหมู่สมาชิก และเพื่อเป็นกองทุนหมุนเวียนในการให้สมาชิกกู้ตลอดจนการสร้างสวัสดิการด้านต่างๆ อย่างหลากหลายแก่สมาชิกอันเป็นความพยายามหาทางออกด้วยตนเองภายในกลุ่ม โดยการรวมเงินที่มีคนละเล็กละน้อยให้เป็นก้อนใหญ่ ในภาวะที่สวัสดิการของรัฐไม่มีหรือมีจำกัดมาก การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สามารถปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต การทำมาหากิน และรายได้ของคนในชุมชน การรวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนมีฐานการเงินของตนเองเท่านั้น แต่ยังทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ระบบบริหารจัดการร่วมกัน ได้รู้จักเพื่อนในชุมชนใกล้ชิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบกลุ่มย่อยในชุมชนทำให้เกิดการรวมตัวที่แน่นแฟ้นขึ้น เกิดการช่วยเหลือเอื้ออาทรกันในกลุ่มย่อย มีคนมาทำงานกลุ่มมากขึ้น สมาชิกได้มาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมปรึกษาหารือ แก้ไขปัญหาาร่วมกัน เกิดความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจกัน

กลุ่มออมทรัพย์ มีการพบปะอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง คนในชุมชนเป็นสมาชิกเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ฝึกให้สมาชิกมีสัจจะ มีการออม ประหยัด มีคุณธรรม เสียสละให้คนที่เดือดร้อนกว่า เห็นอกเห็นใจกัน เกิดความรักความสามัคคี รวมทั้งมีทุนสาธารณประโยชน์สำหรับพัฒนาหมู่บ้านชุมชน (สมเกียรติ คงโอ, สัมภาษณ์ 2553)

การบริหารงานของกลุ่มกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผสมปุ๋ยใช้เอง ส่วนใหญ่กรรมการจะไม่มีผลตอบแทนหรือค่าตอบแทน หรือถ้ามีก็น้อยมาก บางกลุ่มมีเงินทุนจำนวนมาก จึงต้องตั้งกติกาในการบริหารจัดการ และจัดสวัสดิการให้สมาชิก มีการประชุมใหญ่สามัญประจำปี มีการจัดสรรเงินสำหรับ

จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแข่งขันกีฬาตำบลประจำปี การจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ บริการให้กู้เงินไปส่ง รถส. เพื่อไม่ให้สมาชิกไปกู้เงินนอกระบบ (พรทิพย์ แข่งขัน, สัมภาษณ์ 2553)

ร้านค้าชุมชน เราจะช่วยกันซื้อ ถ้าเราไม่อุดหนุนร้านค้าก็อยู่ไม่ได้ ทำให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วม เกิดความภาคภูมิใจ สะดวกไม่ต้องเดินทางไปซื้อไกล ผลกำไรก็ได้กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน มีเงินปันผลให้สมาชิก ไม่ให้ถูกเอาเปรียบจากร้านค้าทั่วไปที่ตั้งราคาสูงเกินความเป็นจริง หัวใจหลัก คือ คนในชุมชนมีส่วนร่วม (สาลี แคนตะ, สัมภาษณ์ 2553)

การมีกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นการเปิดพื้นที่ให้คนทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาของชุมชน เพราะแต่ละคนมีความถนัด ความสามารถที่แตกต่างกัน การทำกิจกรรมบางอย่างสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหบางอย่างได้ อย่างเช่นการจัดให้เยาวชนในชุมชนมารวมกลุ่มกันช่วยงานก่อสร้างสะพานทางเดิน ทำให้เยาวชนได้ใช้เวลาทำประโยชน์ให้ชุมชน ไม่ไปยุ่งกับยาเสพติด และเกิดความภาคภูมิใจในงานที่ตัวเองทำได้สำเร็จ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน การจัดกลุ่มย่อยในกระบวนการออมทรัพย์ ทำให้มีคนมาช่วยงานกลุ่มออมทรัพย์มากขึ้น โดยเฉพาะผู้หญิง แม่บ้าน ซึ่งมีบทบาทเป็นกรรมการกลุ่ม เป็นแกนนำกลุ่มย่อย ทำให้เกิดการรับรู้ปัญหาสมาชิกในกลุ่ม เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับของคนอื่น จากกลุ่มย่อยจนกลายเป็นแกนนำชุมชนในช่วงต่อมา

ชุมชนจะต้องสร้างระบบการดูแลซึ่งกันและกันในชุมชนควบคู่กันไปด้วย สิ่งที่ชุมชนร่วมกันคิดวางแผนควบคู่กับการปรับปรุงสาธารณูปโภค ได้แก่ การพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งหลายที่ได้ตัดเงินจากการออมทรัพย์ส่วนหนึ่งมาเป็นกองทุนที่ทุกคนมีส่วนร่วมสร้างและนำไปใช้ในการดูแลซึ่งกันและกัน การจัดระบบดูแลผู้สูงอายุ การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การปลูกต้นไม้ แปลงปลูกผักสวนครัว ฯลฯ

การรวมกลุ่มกันในการแก้ปัญหา หรือร่วมกันแก้ปัญหาเป็นครั้งคราว ทำให้คนมารวมกันเพื่อแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน เปิดพื้นที่ให้คนมีส่วนร่วม การจัดระบบกลุ่มย่อย นอกจากกลุ่มในระดับชุมชนแล้ว ได้มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย จากการมีกลุ่มกิจกรรม และเครือข่าย ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้รับข้อมูลข่าวสารที่กว้างขวางขึ้น มีความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นว่าชุมชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง และมีเพื่อร่วมกันทำ เกิดการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบสั่งการจากแนวดิ่งมาเป็นระบบที่เกิดกลุ่มขึ้นมาบริหารจัดการเป็นชุมชนแล้วเชื่อมโยงกันในแนวราบ (Horizontal) สามารถกระจายการเรียนรู้ได้รวดเร็ว กว้างขวาง ไม่รอให้หน่วยงานเป็นผู้จัดการให้ เมื่อชุมชนมีความมั่นใจในพลังความสามารถในการจัดการของชุมชน ความขัดแย้งจะค่อย ๆ หายไป

ลักษณะที่น่าสนใจประการหนึ่งของการทำกิจกรรมของตำบลในวงได้ คือ กิจกรรมที่ทำมีหลากหลาย มีความเชื่อมโยงกันในวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพื่อสนองตอบความต้องการที่หลากหลายในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนได้มีโอกาสพบปะเพื่อร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกันมากขึ้น นอกเหนือจากการพบปะตามธรรมเนียมปฏิบัติที่มีอยู่เดิม การพบปะผ่านการทำกิจกรรมร่วมมีส่วนช่วยสานสายใยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้มีความผูกพันเพิ่มขึ้น เมื่อได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมกลุ่ม ความเข้าใจในปัญหาาร่วมของคนในชุมชนมีมากขึ้น อันจะช่วยกระตุ้นให้เพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของปัญหา ทั้งที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่ม และกิจกรรมการดำรงชีพที่กลุ่มไปเกี่ยวข้อง และปัญหาส่วนรวมบางส่วนของชุมชน ทั้งนี้เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้มักจะยึดโยงเข้าด้วยกันอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน ความสัมพันธ์และความรู้สึกผูกพันเชิงสมานฉันท์เพื่อร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นกลุ่มในการแก้ปัญหาาร่วมที่เผชิญอยู่จึงเพิ่มขึ้น ซึ่งความสัมพันธ์ในทิศทางนี้เป็นฐานสำคัญของการรวมพลังทำงานด้านอื่น ๆ ที่สำคัญในการดำเนินชีวิต

ตอนที่ 3 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษายังได้รวบรวมข้อมูลที่สำคัญจากแหล่งต่าง ๆ เพิ่มเติม เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยประเด็นสำคัญที่ค้นพบมีความต่อเนื่องโยงกับหัวข้อที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ การเมืองภาคประชาชนเป็นหัวใจสำคัญที่เป็นรากฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือกุญแจสำคัญที่จะไขความสำเร็จ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องใช้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องมาเป็นเครื่องชี้นำ และผู้ที่จะมีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ดีที่สุดคือภาคประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิอยู่ในกระบวนการตัดสินใจนโยบายของรัฐในหลายๆ มาตรการ ทิศทางการปฏิรูปการเมืองที่ประเทศไทยกำลังมุ่งเปิดพื้นที่ให้กับการเมืองภาคพลเมืองอย่างเป็นทางการ และยังฝากความหวังที่จะให้การเมืองภาคพลเมืองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และถาวรของระบอบประชาธิปไตยด้วย

นอกจากการแก้ไขปัญหาทางการเมืองแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐอีกหลายๆ มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจแบบเสรี และ

เป็นธรรม การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งนโยบายดูแลที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จุดเน้นของรัฐธรรมนุญใหม่จึงอยู่ที่การขยายขอบเขตของบทบาทของประชาชนในการเมืองใหม่ ประชาชนจะต้องปรับบทบาทของตนเองจากอดีตที่เป็นเพียงผู้ดู ไปสู่บทบาทของผู้มีส่วนร่วมกลายเป็นพลเมืองเต็มขั้น

นอกจากนั้นยังได้ขยายสิทธิของชุมชน ให้ครอบคลุมถึงการรวมตัวกันของบุคคลขึ้นเป็นชุมชน และให้สิทธิชุมชนที่จะเรียกร้องหน่วยราชการ หากปฏิบัติการขัดแย้งกับสิทธิของชุมชนให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถลงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ที่สำคัญรัฐจะต้องจัดตั้งสภาพัฒนาการเมือง ซึ่งทำหน้าที่สอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการเมือง และจัดกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง โดยสรุปมิติใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนุญฉบับนี้ คือการขยายบทบาททางการเมืองของภาคพลเมือง

การเพิ่มบทบาทของภาคประชาชนในการรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามการทำงานของรัฐบาล เพื่อตรวจสอบว่าได้ทำตามพันธะสัญญาที่ให้ไว้ครบถ้วนหรือไม่ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การบริหารงานของรัฐบาลเกิดประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันหรือผลประโยชน์ทับซ้อนในรูปแบบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งวิธีการดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคมได้

ชุมชนท้องถิ่นไทยกำลังเผชิญปัญหาที่หลากหลาย ซึ่งปัญหาต่าง ๆ มีสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป หนึ่งในนั้นคือ ปัญหาความเป็นชุมชนกำลังหายไป หรือการสูญเสียความเป็นชุมชนได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ในอนาคตชุมชนจะสูญเสียแรงยึดเหนี่ยวต่อการเป็นชุมชน หมายถึง การเอาใจใส่และเข้าใจกัน การรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสารแบบเห็นหน้าเห็นตากัน ความผูกพันกับชุมชน คือ สำคัญของการปกครองดูแลกันเอง เพราะว่า มันผูกประชาชนให้มีวิถีชีวิตร่วมกัน และบ่มเพาะ "นิสัยการเข้าร่วมเรื่องส่วนรวม" บางชุมชนรวมตัวกันเป็นหนึ่งเพื่อต่อต้านการรุกรานจากภายนอก

ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ซึ่งหากการเมืองภาคประชาชนสามารถเพิ่มบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลชีวิตกันเอง ช่วยเหลือคนอื่น อาสาทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ แก้ปัญหาของชุมชน จะช่วยทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวที่จะรักษาผลประโยชน์ และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ปัญหาสาธารณะสามารถแก้ไขได้โดยการทำงานร่วมกันของประชาชน การมีส่วนร่วมของชุมชนนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง และจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้น ศาลาหมู่บ้าน ศาลาวัด ร้านกาแฟ และร้านอาหารท้องถิ่น อาจเรียกได้ว่าเป็น "พื้นที่สาธารณะ" (Public space) เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับการพูดคุยถึงปัญหา ร่วมกัน การแก้ปัญหาชุมชนที่มีประสิทธิผล ต้องการสถานที่ที่ประชาชนจะริเริ่ม และลงมือทำงานหรือ จัดกิจกรรม การทำอะไรแบบต่างคนต่างทำ จะไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงอะไรได้ "การรวมกลุ่มนั้น ทำให้มีเสียง" การทำงานที่ร่วมไม้ร่วมมือกับคนอื่น ๆ จะช่วยกระตุ้นคนทั่วๆ ไปด้วย การได้แก้ไขปัญหาร่วมกันจะทำให้เกิดความรู้สึกถึงการเป็นชุมชน

กระบวนการของประชาชนในการแก้ไขปัญหาระหว่างชุมชน สิ่งแรกที่ต้องมี คือ จิตวิญญาณสาธารณะ ความผูกพันที่สร้างสรรค์ ความรู้สึกถึงความเป็นชุมชน มุมมองที่หลากหลายที่ต้องการให้ชีวิตของชุมชนดีขึ้น เพราะการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน คือแรงผลักดันของมนุษยชาติที่เก่าแก่และลึกซึ้งที่สุด การทำความเข้าใจปัญหา การแบ่งปันความรู้สึกถึงประโยชน์ และเป้าหมายร่วมกัน จากนั้นก็ต้องหาทางเลือกหรือกำหนดทิศทางที่จะขับเคลื่อนต่อไป ตัดสินใจ ทางเลือกต่างๆ ร่วมกัน และทำงานร่วมกันเพื่อสิ่งที่ดีกว่า การขาดซึ่งความเป็นชุมชน เป็นการทำลายล้างทางการเมือง ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะประกอบด้วยเครือข่ายของกลุ่ม/องค์กรชุมชน ซึ่งเครือข่ายเหล่านี้จะสร้างระบบการเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นการเมืองในเส้นทางที่เป็นจริง ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแบบจำลองของประชาธิปไตยทางตรง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น และการเมืองภาคประชาชนจะทำให้เกิดประชาธิปไตยระดับชาติที่มีคุณภาพ และวิกฤตการณ์ทางการเมืองหมดไป ทำให้ประเทศตั้งต้นไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงได้ ทุกภาคส่วนในสังคมจึงควรร่วมขับเคลื่อนเรื่องความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและการเมืองภาคประชาชน

ประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่สามารถรองรับ หรือดูแลผลประโยชน์ของประชาชนที่หลากหลาย และขัดแย้งกันเองได้ แนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชน คือการขยายสิทธิของประชาชน ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่ประชาชนใช้อำนาจบ้างด้านได้ โดยไม่ต้องผ่านตัวแทน ไม่ต้องดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือตำแหน่งสาธารณะใดๆ ไม่ต้องตั้งพรรคการเมือง เพื่อชิงอำนาจในรัฐสภา แต่มีสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิต สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (สถาบันพระปกเกล้า, 2550)

ดังนั้น บทบาททางการเมืองขององค์กรภาคประชาชน จึงนับได้ว่าเป็นพลังที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างประชาธิปไตย และการปฏิรูปการเมือง ตลอดจนสร้างการขยายตัวของแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของไทย รวมทั้งการสนับสนุนกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การเลือกตั้งผู้บริหารประเทศ การกำหนดนโยบายของรัฐ ไปจนถึงการปฏิบัติตามนโยบายต่าง ๆ นับเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งขององค์กรภาคประชาชน

ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคมยังมีน้อยมาก ทั้งนี้ เนื่องมาจากการสร้างกลไกต่าง ๆ ที่เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังมีอยู่ค่อนข้างจำกัด และส่วนใหญ่มักจะเป็นไปในลักษณะที่เรียกว่าปล่อยให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยธรรมชาติ หรือปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม ซึ่งหมายความว่า หากใครผู้ใดสนใจก็จะสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนได้ ประเด็นดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท้าทายบทบาทของการเมืองภาคประชาชนที่จะพัฒนาตนเองให้สามารถก้าวไปสู่จุดที่เรียกว่าเป็นกลไกสำคัญที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมดังกล่าวต้องกระจายให้ครอบคลุมทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่ม ทุกสถานภาพ โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน/สังคมต้องเป็นไปอย่างมีอิสระและมีความปลอดภัย

